

גליון באר הכרעה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

דברים - תשעה באב

מכון
באר
האמונה

גליון באר הפרשה

להערות והארות,
ובן לכל עניין אחר
ניתן לפנות:
לטלפון 718.484.8136

או לאימייל:
Mail@BeerHaparsha.com

מדי שבוע בשבוע בדוא"ל בחינם

הירשמו היום!

לשון הקודש
באר הפרשה
mail@beehaparsha.com

אידיש
דער פרשה קוואל
mail@derparshakval.com

אנגלית
Torah Wellsprings
mail@torahwellsprings.com

ספרדית
Manantiales de la Torá
info@manantialesdelatorah.com

צרפתית
Au Puits de La Paracha
info@aupuitsdelaparacha.com

איטלקית
Le Sorgenti della Torah
info@lesorgentidellatorah.com

רוסית
Колодец Торы
info@kolodetztory.com

מכון
ארה"ב: Mechon Beer Emunah
1630 50th St, Brooklyn NY 11204
718.484.8136

בארה"ק:
מכון באר האמונה
רח' דובב מישרים 4/2
עיה"ק ירושלים תובב"א
025 688 040

יו"ל ע"י מכון באר אמונה
© 2025 כל הזכויות שמורות להמכון

העתקה או הדפסה של הגליון בכל פרמוט שהוא כדי
להרויח או לפרסם עסק וכדו' ללא אישור בכתב ממכון
באר האמונה הינו נגד ההלכה והחוק הבינלאומי

תוכן הענינים

פרשת דברים - ת"ב

אמונה ובטחון

ידע לכתך את המדבר - אב הרחמים עמנו בכל 'מדבר גדול ונורא' ד
אותו חזק - אין יאוש בעולם כלל' ז

לברוח מהיצר

פנו לכם - 'לברוח' מן היצר הרע ומעבירה י

שנאת חנם

על צווארנו נרדפנו כי שנאת חנם רדפנו - מקור וסיבת כל הצרות עד עצם היום הזה יב

שבת חזון

קומי צאי מתוך ההפיכה - קדושת השבת ובפרט בימים אלו יז

תשעה באב

בבכי יבואו - תפילה ובקשה לבניין הבית והגאולה העתידה יט

קרא עלי מועד - קרבתנו אל ה' ביום זה, והעבודה מתוך שמחה כג

ובנו חורבות עולם וקרא לך גודר פרץ - בניין ביהמ"ק ע"י העמדת גדרים וסייגים כד

ספה"ק בת עין

הנה ידוע מאמר חז"ל שעיקר בריאת העולם היה בשביל ישראל (אותיות דר"ע אות ב) שיוציאו האור מתוך החשך ויהפכו חשוכא לנהורא (עי' זח"א ד. ע"כ, כשבאים שום דינים על ישראל יסתכל בהטוב ההוא הגנוז בתוכו, ויברך על הרעה כשם שמברך על הטובה הנגלית (ברכות נד.) כי גם ז"ו לטובה, רק שהטוב נסתר ונעלם.

... ולזה מרמז הכתוב 'בעבר הירדן', פירוש, מלשון רידוי ומכה בחינת דין, ופירוש בעב"ר הירדן - להעביר הבחינת דין, ודבר משה רבינו ע"ה עם ישראל אודות האלו השמות של דינים כשבאים על ישראל בשום צרה ח"ו, שיסתכלו בהטוב הגנוז בהצרה ההיא ויהפכו הצר"ה לרצ"ה וממר"ה לרמ"ה, כמו שהראה השי"ת למשה רבינו ע"ה אצל מי מרה, כמאמר הכתוב (שמות טו כה) ויורהו ה' עץ וישלך אל המים וימתקו המים, ונעשה מן מר"ה רמ"ה, כי בוודאי בכל צרה הטוב והחסד גנוז בהסתר בתוכו, רק שהקליפה החיצונה מסתירה, כמו המוץ של החטה מסתיר החטה וצריכים להסירה מן החטה, כן גם הקליפה ומוץ שעל החסד צריכים להסירה על ידי תשובה ולב נשבר וצו"ם, ומהפכים מו"ץ לצו"ם, ועי"ז נעשה ונתהפך מן צר"ה לרצ"ה, ומהפכים חשוכא לנהורא.

וגם הכתוב מרמז לזה בענין הצום, דכתיב (זכריה ח יט) 'צום הרביעי וצום החמישי צום השביעי וצום העשירי וגו'', ומספר כולם (כלומר, ארבע חמש שבע ועשר עולים לעשרים ושש) גימט' כ"ו כשם הוי"ה ב"ה שהוא רחמים, כי בוודאי החסד גנוז בתוכם רק שהישראל צריכים להוציאם משם כנ"ל ולהפך מצו"ם לקו"ל קול יעקב, כי מספרם שוה 'צו"ם - קו"ל', שהגימטריא של כל אחד קל"ו. ...על כן יעשו תשובה בלב נשבר ונדכה, ויקראו צו"ם, ויהפך מו"ץ לצו"ם. והשם ברחמיו יענה אותם ויהפוך ממר"ה לרמ"ה, ומצר"ה לרצ"ה, ומצו"ם לקו"ל - קול מבשר מבשר ואומר ישועות ונחמות, במהרה בימינו אמן כן יהי רצון.

(בת עין, פרשת דברים ד"ה בעבר הירדן)

פרשת דברים - ת"ב

ידע לכתך את המדבר - אב הרחמים עמנו בכל 'מדבר גדול ונורא'

בפרשתן (ב ז), 'כי ה' אלוקיך ברכך בכל מעשה ידך ידע לכתך את המדבר הגדול הזה' וגו', כתב הרה"ק ה'עבודת ישראל' זי"ע וז"ל, הנה הפרשה הזאת קריאתה תמיד בט' ימים שאחר ר"ח אב עד ט' בו, ומרמז הפסוק בכמה עניינים וכו', להזכיר את אשר עברנו ממקום למקום וה' אלוקינו היה עמנו, להורות שגם כשאנו עוברים בין המצרים ומר"ח אב עד ט' בו, עדיין לא יטוש ה' את עמו ונחלתו, וכמו שהולחנו במדבר בארץ לא עבר איש, וה' הולך לפנינו' וגו', בן בימים הללו אשר נקראים גם כן מדבר וגיא צלמות וכו' הקב"ה הולך לפנינו ולא יטוש אותנו עולמית.

הא למדת, שהתורה באה לזכר לבני ישראל השרויים בצרה, הן בצרת הכלל כאשר 'בחשוכא שרינן' ועדיין לא נגאלנו, והן כל חד וחד בימי 'בין המצרים' דיליה, איש איש כפי עניינו, שעלינו להתחזק ולהאמין כי לא יטוש ה' את עמו ונחלתו לא יעזוב, וחלילה מלחשוב שהקב"ה עזב אותנו ואינו רואה בצרתנו, או שחלילה פסקה אהבתו לעם סגולה, אלא וודאי שהקב"ה הוא המוליך אותנו 'במדבר הגדול הזה', וכל כוונתו הוא רק להשיב עמנו".

והגם שלעת עתה הוא שרוי 'בין המצרים', והקב"ה מייסר אותו ל"ע ידע שאין זה אלא לטובה, בכדי לעורר אותו להשיב דרכיו". וכך ביאר רבינו יונה (ברכות

א. מעשה נפלא שמעתי, בשנת תשי"ג חלה הרה"ק ה'נתיבות שלום' זי"ע בשחפת ל"ע, ואשר על כן היה משתעל נוראות כשהוא יורק דם וליחה, ועקב הסכנה הגדולה הכרוכה בדבר שלא ידביק אחרים ח"ו על כן 'הרחיקו כל איש מעליו', ובתו הקטנה (כבת שנתים ימים) רצתה מאד 'לטפס', לשבת עליו, ולהיות קרובה אליו, אך כמובן שלגודל הסכנה הרחיקו אותה מאביה, הגם שבכתה עד מאד... ואמר ה'נתיבות שלום' הנה קטנה זו בטוחה ב'גודל דעתה' כי אני מקרב אותה מאחר שאיני אוהב אותה... ואינה יודעת כי אדרבה, דייקא לגודל אהבתי אליה על כן אני מרחיק אותה ממני... וללמד על כל תהלוכות החיים, שפעמים שהאדם בוכה ומתלונן מדוע השי"ת מתרחק ממני... אך למיעוט דעתו אינו משיג שאדרבה 'ריחוק' זה מקורו דייקא מרוב אהבת השי"ת לבניו חביביו...

ב. כתב הרה"ק ה'נועם מגדים' זי"ע (פר' בא) בזוה"ק הסמיכו את הפסוק (תהילים פט טז) 'אשרי העם יודעי תרועה' לפסוק (שמות י א) 'בא אל פרעה', וביאר במשל למי שזכה להיכנס לארמון המלך לדבר עמו, והנה בשעה שהמלך דיבר עמו היה הלה מביט על הצוירים שעל כותלי הארמון ועל המנורות המפוארות התלויות שם - תחת להביט בנועם זיו המלך ולשמוע את דברו. וכראות המלך שאין הלה שומע את אשר הוא דובר אליו, החל מכה במקלו על ראשו, אם הלה שוטה יברח מיד מפחד מכות המלך, אך החכם יודע כי אדרבה, המלך הכהו אך ורק מאחר שברצונו לדבר עמו, על כן יפנה אליו וישמע את אשר הוא דובר אליו. וזהו 'אשרי העם יודעי תרועה' תרועה מלשון רעה - כשקורה אותם דבר רע יודעים הם את אשר לפניהם אשר תכלית המכות הם לגודל אהבתו של הקב"ה לבניו חביביו וברצונו 'לדבר' עימם על ידי שישבו אליו (ועיי"ש מה שביאר את דברי זוה"ק).

והדבר דומה לאב שהגיע לביתו באישון ליל, ומצא שהדלת נעולה, ואין בידו להיכנס כי כל בני הבית כבר עלו על יצועם, הקיש האב על הדלת פעמים רבות ובקול גדול, אבל אך לריק היו כל מאמציו, כי הם המשיכו בשנתם העריבה, בלית ברירה הכניס האב לתוך הבית מוט ברזל ארוך והחל לדפוק בו על ראש בניו, ברצותו להעירם שיפתחו לו את שערי הבית ויוכל להיכנס להיות עמם. אמנם, הבן שקיבל מכה בראשו נבהל והחל לבכות, עד שכולם התעוררו ובכו אף הם, ולא הבינו מדוע עומד מאן דהוא מחוץ לבית ומכה אותם במקל מברזל, אך לו חכמו יבינו וישכילו, כי אין המכה אדם רע אלא אביהם אוהבם, אשר כל רצונו שיפתחו לו השערים, ויוכל להיכנס לבית להיות עמם בצוותא חדא... וזהו שנאמר (שה"ש ה ד) 'דודי שלח ידו מן החור ומעי המו עליו' שהקב"ה רוצה להתקרב אלינו, אך לפעמים אין בידו אלא להשליך ידו מן החור רח"ל עד שנתעורר אליו.

לדרך הישר והטוב, ואילו היה מואס בנו ח"ו, היה מניח לנו לעשות ככל העולה על הלב לפי עצת היצר, כדבר שאין בו חפץ כלל^ג...

ואף בזמני הקושי, אחרי שחרב בית מקדשנו ותפארתנו, עדיין לא סרה אהבתו ית', וכל אותו עונש היה ברחמים גדולים. כמו שכתב בספר 'אגרת המיול' (להנה"ק רבי חיים אחי המהר"ל מפראג, אות א) כי בכל 'מגילת איכה' לא נזכר שם 'אלוקים' המורה על מידת הדין ומוזכר בו רק שם הוי"ה שהוא שורש הרחמים, ומבאר טעם הדבר 'להודיע כי ברוגזו רחם יזכור, כי לא בשטף חמה ישפוט עמו^ד, והיינו שכל

כב: מדה"ר) את הטעם שסיים ירמיה את מגילת 'איכה' באומרו 'כי אם מאוס מאסתנו קצפת עלינו עד מאד', שלכאורה תמוה היאך סיים בתוכחה ובדבר שאינו טוב, והרי קיי"ל (רמ"א, או"ח קלח א) שיש לסיים בדבר טוב וניחומים. ומבאר בזה"ל (בתוספת קצת ביאור), מאי דכתיב כי אם מאוס מאסתנו אינה תוכחה [אלא] שכך ר"ל, וכי מאוס מאסתנו [בתמיה, והלא] קצפת עלינו, כלומר לא היתה השנאה כ"כ שלא תשוב אלינו ותמאוס אותנו כמו הדבר המאוס שאין אדם רוצה בו כלל, אלא קצפת עלינו, ומי שקוצף חוזר ומתרצה, עכ"ל. נמצינו למידים, שעצם ה'קצף' מורה שהקב"ה מחבב אותנו ואוהב אותנו, ורק לכן הוא מוכיח ומייסר כדי להחזירנו

וכך נשא המגיד מדובנא את משלו, לאב שבנו היחיד חלה, פנה האב לדרוש ברופאים מומחים, וכולם אמרו לו פה אחד - עליך לשמור עליו מאד שלא ישן אפילו רגע אחד, שכן סכנה גדולה היא שמא תיפול עליו תרדימה עולמית רח"ל. כשמוע האב את דבריהם העלים את הכר אשר למראשותיו של הבן בכדי שלא יוכל לישון, כעבור זמן מה הורגל הבן לשכב אף ללא כר, וכמעט שנרדם בשינה, מיד נטל האב את המיטה בחשבו שכך וודאי לא יוכל לישון, אמנם, אף לזה הורגל הבן והחל לשכב על הארץ, עד שלא היתה ברירה ביד האב אלא להכותו בכדי שלא יוכל להירדם מחמת הכאב, אלא שגם לזה הורגל הבן עד שבילית ברירה הכהו האב מכות גדולות ונאמנות - כשכל מטרותיו הוא לטובת הבן, לבל ישקע בשינה ויסתכן. והנמשל, כיו"ב הקב"ה מייסר את בניו בכדי שלא ישקעו בשינת העולם הזה לגמרי... אלא יתעוררו לשוב אליו, ואם ח"ו אינם מבינים את מהות ותכלית הייסורים אזי מחויב כביכול להוסיף להביא מכות שונות ומשונות עד שנתעורר אליו בלבב שלם, אמנם כאשר נתעורר מיד ייפסקו הייסורים, ונס יגון ואנחה.

משל למה הדבר דומה, לבעל 'רכב' (קאר), אשר ביום מן הימים החלה להבהב מנורה אדומה ב'לוח' אשר לפניו, נדלק ונכבה נדלק ונכבה... והדבר טרד את מנוחתו, אכן מאחר שהיה חכם לא גדול וטיפש לא קטן... לא הבין שלפניו יש סימן אזהרה המעיד על קלקול ברכב שצריך לתקנו בהקדם, אלא שרק זאת הפריע לו המנורה הנדלקת ונכבית... קרא לרעהו שהיה חכם בדומה לו, והלה הוציא את הנורה, ושמח מאד על המרגוע שחזר לשכון ברכבו... לא עברו ימים מעטים והנה שבק הרכב חיים לכל חי באמצע יער מסוכן... או אז החל מיועדנו להבין כי לא האור הנדלק ונכבה הוא ה'בעייה', אלא היה עליו להשים לב ל'רמז' שיש בדבר... כיו"ב לדידן, עלינו להבין את הרמזים מבעוד מועד... ולא להמשיך בדרכנו ולנסות 'לתקן' את המרמז במקום להבין ולתקן את (המרמז) הטעון תיקון באמת. ג. משל למה הדבר דומה, לאחד אשר נתגלה בגופו מחלה קשה רח"ל, שכל זמן אשר הרופא מזהירו לבל יאכל מאכל פלוני ופלוני, ואף מודיע לו שעליו לעבור סדרת טיפולים קשים לגוף ולנפש הרי זה מוכיח שעדיין יש תקווה... אך אם הרופא 'מבשר' לו שיכול לעשות כטוב בעיניו ולהלך להיכן שיחפוץ בתקופה הקרובה אין לך ראייה גדולה מזו על מצבו הנואש... כיו"ב, כל עוד שהקב"ה מייסר את בני ישראל הרי זה מורה בעליל שלא נתייאש מהם ח"ו...

ד. ורמז זאת הרה"ק ה'אוהב ישראל' מאפטא זי"ע (פנחס ד"ה למה) בעצם זמן החורבן בתשעה לחודש, כי איתא בספרי המקובלים בצורת האות ט' שראשה כפוף לתוכה, ולרמז כי 'טובא גניז בגווייה', כלומר שאף כשאין רואים את הטובה, מ"מ באמת יש טובה גדולה הטמונה וגנוזה בתוכה, ועל כן 'קרא עלי מועד' ביום התשיעי לחודש ללמד על ריבוי הטובה שפעל הקב"ה בתוך החורבן הנורא.

ידוע מה שאמרו חז"ל (אסת"ר פתיתחא יא) שבתשעה באב נולד משיח, ורמז לה הרה"ק מסטרעליסק זי"ע בלשון הפסוק (תהילים ל ו) 'כי רגע באפו חיים ברצונו', שאין לך 'רגע באפו' יותר מתשעה באב בו כעס הקב"ה על ישראל והשליך משמים ארץ תפארת ישראל, אך באותה שעה כבר 'חיים ברצונו' - שניתן חיים וחיות למשיח בן דוד הנקרא

באר הפרשה - פרשת דברים - ת"ב

הצרות אינם אלא מצד ה'רחמים' ולא על ידי דין ורוגז ח"ו.¹

ישראל' זי"ע (לשבת חזון) 'על דרך שנשאלתי פעם אחת לבאר המדרש דאיתא שם לא היה יום מועד לישראל כיום שנחרב בית המקדש, עד כאן, והוא פלא (וכבר

ואדרבה, דייקא בשעה שהקב"ה מביא ייסורים על האדם והוא נמצא בשפל המצב או מתעוררת חיבה עזה ויתירה², וכמו שכתב הרה"ק האוהב עמד בזה ה'משנה למלך' בספרו המהור פרשת דרכים עיי"ש). אמנם בשום שכל והערת לב יש לומר בזה, כי בעת הפרידה מתעוררת אהבת רעים במלא תוקפה ועוזה, ובשעת

'חיים' (אוה"ח להלן טו ז). ובדרך זה מבאר גם מה שנאמר (איכה ג א) 'אני הגבר ראה עני בשבט עברתי', כי 'עני' מרמז על מלך המשיח שעתיד להתגלות כ'עני ורוכב על חמור' (זכריה ט ט; סנהדרין צח). וראה הנביא את לידתו באותו היום בו הוכינו 'בשבט עברתי'. ונתבאר בספה"ק טעמו של דבר להולדת משיח צדקנו דייקא ביום המר והנמזה, שהיה זה להורות לבני ישראל ש'עדיין חביבותא היא גבן' (שבת פח:), שעל אף כל מה שעשו והעונש שבא עליהם עדיין לא סרה אהבתו ח"ו, ואדרבה לית נהורא אלא מגו חשוכא, ואותו חושך ענן וערפל נורא של חורבן הבית הוא המצמיח קרן ישועה, וככל שיתרבו הצרות הרי זה מורה על האהבה העזה ועל ריבוי ההכנה להביא את הטובה הגדולה שאין למעלה הימנה.

וכך גם ביארו במה שנאמר (איכה ב ח) 'חשב ה' להשחית חומת בת ציון נטה קו', שתיכף מיד שחשב ה' להשחית את חומת בת ציון ולהחריב בית המקדש כבר 'נטה קו הבניין' לביהמ"ק השלישי שיבנה במהרה בימינו, וכמו שאמרו חז"ל (ב"ב ג:), 'לא ליסתור איניש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתי'. וללמד לכלל ולפרט בעת 'חורבן' כל אחד ואחד לפי עניינו בגשם וברוח, שלא יתייאש ולא יפול ברוחו ח"ו, אלא ידע נאמנה שבאותו הזמן כבר מכינים בשמים את יסודות 'הבניין' החדש אשר גדול יהיה כבודו מהבית הקודם...

ה. הרה"ק מהר"ש מבאבוב (השני) זי"ע נשא משלו לאב שיצא עם בנו לדרך ארוכה בין ההרים, והנה מבחין האב שניתק סלע מראש ההר, ועוד כמעט רגע תפגע האבן בבנו ותמחצנו תחתיה רח"ל, על כן קפץ האב והעמיד עצמו באמצע – באמרו מוטב יכנס הסלע בי ולא בבני. כך הקב"ה שפך חמתו על עצים ואבנים מרוב אהבתו לבניו. ורמז לדבר מזל אב אריה, שהנה אריה רומז על 'מידת החסד' (כמבואר בספרים) וזהו 'מזל אב אריה' שהאב נוהג כארי – בחסד וברחמים, אלא שהחסד היה בהסתר, וכמו שכתב הרה"ק ה'קדושת לוי' זי"ע (ד"ה דב) לפרש את הפסוק - (איכה ג י) 'דב אורב הוא לי ארי במסתרים' שכלפי חוץ היה נראה הקב"ה בעת החורבן כדב אורב, אך במסתרים - בפנימיות הנהגת הבורא הייתה הנהגתו מבחי' ארי, שהמטרה הייתה מקשה אחת של חסד ורחמים (עיי"ש).

מן הבאר

חיזוק נפלא כתב הרה"ק ה'נתיבות שלום' זי"ע (מכתבי קודש עמ' קמח) 'מה שהאיר השי"ת לי ברוב חסדיו בעידן עקתא שבאו מים עד נפש, כי מבשרי אחזה למתעמק באהבת האב לבן בג' אופנים'. ומבאר כי המדרגה הנמוכה היא בשעה שהבן נמצא על יד האב ומשתעשע עמו ונותן לו מתנה לגודל אהבתו. ב. בשעה שנתרחק הבן ואין לאב יכולת לראותו ולהשתעשע עמו וליבו נמס ברוב געגועים. ג. 'אך למעלה מכל זה הוא בעת שחייבים לעשות 'ניתוח' (אפערצי"ע) לבנו כדי להציל את חייו, והאב הרחמן צריך להחזיקו בידיו בכל כוחותיו שלא יאבק עם הרופא ויפריע אותו מלנתחו, או שאין ברירה והאב בעצמו צריך לנתחו ולשפוך דמו כמים, אין לתאר במילים את האהבה הנוערת בלב אב זה, לבו מתפוצץ מרוב אהבה וכלפי חוץ רואים את מעשה אכזריות מצד האב'.

ומסיים בזה"ל, אבינו אב הרחמן, הרחמנות והאהבה שלו היא למעלה מכל השגה אנושית, וכשצריך לנהוג עם הפרט או עם הכלל במדת הדין אין לתאר את האהבה דווקא בשעה שמדת הדין ר"ל מתגברת. עכ"ל. ובזה מבאר את דברי המדרש, כי אכן, אין לך מועד לישראל בתוקף אהבת ה' לבניו כיום תשעה באב בו הוצרך 'לנתח' אותם...

1. כעין זה פירש הגר"א מווילנא זי"ע (שיח יצחק בסידור אשי ישראל, ומקורו מפ"י הגר"א שה"ש א טז) בלשון התפילה 'אהבה רבה אהבתנו ה' אלוקינו חמלה גדולה ויתירה חמלת עלינו', שאהבה רבה אהבתנו היינו בימי האבות ובזמן יציאת

דברים'. ומבאר, שהנה מדרך העולם כשיש לאדם חולה בתוך ביתו אזי אף כשהוא בוכה מתוך צער אינו מרים קול בבי, מאחר שעדיין יש לו תקווה שיתרפא החולה, אמנם אם כבר אפסה כל תקווה והחולה נוטה למות או שהוא כבר 'לאחר מעשה' אז ישא את קולו ויצעק במרירות בכייתו, ובוה מבאר את דיוק הלשון 'וישמע ה' את קול דברים', כי אין הקב"ה בא עמם בטרונא על עצם בכייתם, שהרי המרגלים אשר שבו מתור הארץ הוציאו לעז בנותה של ארץ ישראל, ו'המיסו את לבבם' ברוב פחד ובהלה, ומותר לאדם לבכות כשנופלים עליו אימתה ופחד. והגם שמשו רבינו ויהושע וכלב אמרו להם 'טובה הארץ מאד מאד', מכל מקום עדיין לא היו כל ה'עם' במדרגה גבוהה כ"כ של בטחון בה', ואין הקב"ה בא בטרונא עם בריותיו. אמנם, על זאת הקפיד הקב"ה על שנשאו קולם בבכי, כדכתיב (במדבר יד א) 'ותשא כל העדה ויתנו את קולם', על הצעקה בבכי מרורות, כאדם הצועק על מתו, וכמי שנתייאש לגמרי ואיבד כל תקווה, על זה היתה טענתו עליהם, כיצד אבדו את הבטחון לגמרי, והרי המה כבר ראו את מעשי ה' כי נורא הוא בכל נפלאותיו אשר עשה עמם עד עתה, מדוע שכחו מכל זה ואחזתם חיל רעדה ובעתה.

וללמד על הכלל כולו יצא, בכל צרה וצרה שלא תבוא על האדם, שאכן מטבע האדם שהוא כואב ומצטער ואף יכול לבכות בצר לו, אך לעולם

חורבן הבית עת צאת בני ישראל לגלות המר והנמהר הזה נפרד כביכול קוב"ה מבניו, על כן התעוררה אז אהבה עזה ועצומה ביניהם.

ואפילו אם הרחיק לכת והרבה לפשוע - אל יתייאש לומר שהקב"ה מזניח אותו ח"ו, וכמו שכתב הרה"ק ה'בת עין' זי"ע (ואתחנן, עוד יש לפרש) לבאר במה שנאמר בסוף מגילת איכה (ה כ-כב) 'למה לנצח תשכחנו תעזובנו לאורך ימים, השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם, כי אם מאוס מאסתנו קצפת עלינו עד מאד' (ונוהגים לחזור ולכפול שנית את הפסוק 'השיבנו'), כי ב' חטאים נאמרו כאן שעליהם התפלל ירמיה הנביא ואמר השיבנו, 'למה לנצח תשכחנו' - על שכחת ה' ח"ו. (וול"ק) ופעם ב' צעק על בחינת כי אם מאוס מאסתנו, ר"ל על בחינת רוב שפלות עד שלבו נשבר ונמאס חיו מרוב חטאיו כנ"ל עד בחינת יאוש, ועל זה התפלל ואמר שנית השיבנו, עכ"ל. והיינו, שביותר יש לאדם לשוב בתשובה שלימה על הרגשתו שהוא 'מאוס' ל"ע, וכל כך למה, מאחר שגם במצב השפל ביותר עדיין אהבתו של הקב"ה עלינו, 'ועדיין חביבותא היא גבן' (שבת פח:).

אותו חזק - אין יאוש בעולם כלל

בפרשתן (א לד), 'וישמע ה' את קול דברים ויקצוף וגו', דקדק הגה"ק רבי שלמה קלוגער זי"ע (חכמת התורה תקע"ח) מדוע האריך הכתוב באומרו קול דברים, ולכאורה היה די באומרו 'וישמע ה' את

מצרים, ולאחר שחטאו בעגל חמלה חמל עלינו, ולא עוד אלא שהיא גדולה ויתירה מאהבתו הראשונה, וכלשונו 'שהשפעת עלינו עוד יותר טובה מבראשונה וכו' להיות שוכן בינינו שלא היה לנו מקודם'.

ידוע מה שכתב הרה"ק ה'תולדות יעקב יוסף' זי"ע (וארא ד"ה וידבר) בשם הבעש"ט הק' זי"ע 'שנאמר לו בשמים טעם איחור ביאת משיח - שאין מאריכין באהבה רבה', ושגור פי ה'עולם' לפרש שאין מאריכים ב'ותן בלבנו בינה להבין ולהשכיל, והאר עינינו בתורתך ודבק לבנו במצוותיך ויחד לבבנו לאהבה וליראה את שמך', ושאר תחנונים שנזכר לעבדו בלבב שלם, אכן יש שרמזו בזה עוד כוונה, שאין מאריכים באהבה רבה - בהא גופא... שאין משכילים להבין ולהשכיל עד כמה 'אהבה רבה' אהבתנו ה' אלוקינו, כי אם אכן 'היו מאריכים' אזי מזה עידן ועידנים היינו מתחזקים לרוץ אליו ית' ולעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם.

ז. ידוע המשל, למה הדבר דומה, לאב רחום שמצא כי שיני בנו הקטן רקובות לגמרי, לכן הוא ממהר להביאו לפני רופא שיניים כדי שירפא את שיניו המקולקלות, והגם שטיפול זה כרוך בכאבים עזים ומיחושים שונים, הרי האב אנוס לקחתו אל הרופא, לטובת הבן, ולכן ידבר על לב בנו ויפתהו בטוב ובנעימים לבקר את הרופא ולהתגבר על היסורים, והנה אם הבן יבכה בשעת הטיפול כשהרופא יכאיב לו בודאי שלא יקפיד האב, כי כך היא דרך העולם לבכות ולהתאונן בעת צער, וכפתגם העולם המפורסם 'אז ס'טוהט וויי שרייט מען' [-כשכואב צועקים], אבל אם יתרעם הבן על אביו ויבוא אליו בטרונא ויטיח בו דברים קשים שכל כוונתו ומטרתו היא אך ורק כדי להרע לו, בודאי יצטער האב ותאבל עליו נפשו על דבריו שאין בהם שמץ של אמת. והנמשל מובן לכל בר דעת, כי אין כל

כך הוא דרכו של עולם לבכות ולהצטער אפילו על כאב של שעה אחת, אך זאת אבקש מנעי קולך מבכי, אל תאבדו את התקווה שעוד אנאל אתכם, ואל תרימו קול בכי כמי שמתייאש מגאולתו ובטוח שישאר בגלותו לנצח, כי בזה מאריכין הגלות וגורמים לעצמן לבכות זמן ארוך יותר, ה"י. אלא אם אכן תמנעי קולך מבכי והבכיה תהיה כמי שבוכה על דבר שיש לו תקווה, מתוך תוקף האמונה באבינו שבשמים שהוא מושיענו והוא יושיענו אזי מובטח לך ש'עניך מדמעה', כלומר שתחדלי מלבכות לגמרי, כי ע"ז תתקרב הגאולה וגם יגון ואנחה.

על דרך זה יתפרש גם סיום הכתוב שהוא נותן טעם למה שאמר בתחילתו, 'מנעי קולך מבכי', ומדוע, 'כי יש תקווה לאחריתך', וממילא אין לכם מקום לבכות בקול כבכיתו של המתייאש ומרגיש אבדון, וע"י ההתחזקות באמונה בגאולה, יתקיים בך שיחדלו עניך מדמעה לגמרי, כי תבוא הגאולה השלימה וישבו בנים לגבולם.

ואף זה ללמד על הכלל, שהמתחזק באמונה בעת ההסתר יזכה ל'גאולה' פרטית ולישועת ה' במהרה, וכבר אמרו חז"ל 'בזכות האמונה עתידים להיגאל' (ילק"ש הושע תקיט). ואדרבה, יקיים בעצמו 'קומי רוני בלילה'

לא יאבד תקוותו ואמונתו בבורא כל העולמים אשר כל מאי דעביד רחמנא לטב עביד, וזכור יזכור את כל המצבות אשר גמל עמו צורו וקונו מעודו ועד היום הזה, ובוודאי מי שעד הנה עזר לו ברחמיו המרובים ולא עזבו ב'עבר' גם לא ימוש אותו 'לעתיד' ח"ו.

תוספת מרובה על זה כתב עוד הגה"ק רבי שלמה קלוגער זי"ע (בספרו 'דמעת העשוקים' על איכה, איכ"ר פתיחתא לג) לבאר את הכתוב (ירמיה לא יד-טז) 'קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה מאנה להנחם על בניה כי איננו, כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועניך מדמעה כי יש שכר לפעולתך נאום ה' וישבו מארץ אויב, ויש תקוה לאחריתך נאום ה' וישבו בנים לגבולם', ולכאורה יש בזה ג' תמיהות. א. מדוע האריך ובפל בלשונו לאמור מנעי קולך מבכי ועניך מדמעה, והרי שניהם עניין אחד הוא - לחדול מבכי. ב. מהו שאמר מנעי קולך מבכי, והרי היה די לומר 'מנעי מבכי'. ג. מדוע אמר 'וישבו בנים לגבולם' והרי נראה שעדיף לומר 'וישובו בנים' בלשון עתיד.

אלא י"ל בביאור העניין, ש'רחל' הכוונה לכל כנסת ישראל, והקב"ה אומר להם, אף שאיני בא בטענה על עצם הבכיה על הגלות המר ועל צרות ישראל, כי

חסרון אם אדם בוכה על מצבו, כי כך ברא הקב"ה את עולמו וזה טבע הבריאה, אך העיקר שלא יתרעם ולא יקרא תגר על הנהגתו, ואף אם בעיני בשר נדמה לו שהוא סובל צער ויסורים יאמין באמונה שלימה שהכל לטובה ויקבלנו באהבה ובשמחה.

ח. פעם נפגש הגאון רבי חיים קרייזווירט זצ"ל גאב"ד אנטווערפן עם הגאון רבי משה שמואל שפירא זצ"ל ראש ישיבת 'באר יעקב', ובתוך הדברים אמר רבי חיים בהתלהבות, יש לי 'ווארט' ששווה חצי מיליון דולר... וכשסיים לומר אותו רעיון נפלא פנה לר' משה שמואל ואמר, לא נתתי לך 'מתנה' חצי מיליון דולר בחינם, אלא החזר לי כנגדו עם ווארט יקר משלך, וכך נתגלגלו הדברים, עד שנשאר רמ"ש בעל חוב... ואמר לר' חיים, אין לי 'לשלם' לך משלי... על כן 'אשלם' בדבר יקר שאמרה הרבנית.

שהנה אמרו חז"ל (אסת"ר ח ב) שמאחר ש'זעקה אחת ה'עיק יעקב לעשו', דכתיב (בראשית כז לד) 'כשמוע עשו את דברי אביו ויצעק צעקה גדולה ומרה עד מאד', על כן נפרע ממנו הקב"ה בשושן במעשה המן, שם נאמר אצל מרדכי 'ויזעק זעקה גדולה ומרה' (אסת"ר ד א), ולכאורה לא היה העונש בדומה לסיבתו, כי אצל עשו כתיב גדולה ומרה עד מאד, ואילו מרדכי זעק רק זעקה גדולה ומרה בלא 'עד מאד', אלא ביאורו, שאצל יהודי אין 'מציאות' של זעקה גדולה ומרה עד מאד... כי גם בצרה הגדולה ביותר שניתן להעלות על הדעת אינו מאבד עשתונותו ורוח החיים שבו 'עד מאד', בידעו שאביו שבשמים הוא שהביא עליו את הצרה הגדולה, ואין זה אלא לטובתו האמיתית... ובזה יתפרש מה שאמר דוד מלכא משיחא 'את חוקיך אשמור אל תעזבני עד מאד' (תהילים קיט ח), שביקש - אל תעזבני ותיטול ממנו את האמונה בך עד שארגיש שהצרה גדולה עד מאד...

מאמר יקר אמר איש צדיק נשגב לרמז בטעם שנברא העולם בדמות 'כדור' ולא בצורת 'ריבוע', כי לכדור אין כלל 'קצוות', ובא ללמדנו, כי אין מציאות של עק וועלט... אין מצב של 'סוף העולם'... גם בצרה הגדולה ביותר עדיין לא 'נגמר' העולם...

מפני שהיתה בו שנאת חנם. עוד אמרו שם, ראשונים שנתגלה עונם נתגלה קיצם, אחרונים שלא נתגלה עונם לא נתגלה קיצם. אמר רבי יוחנן טובה צפורנן של ראשונים מכריסן של אחרונים, אמר ליה ריש לקיש, אדרבה אחרונים עדיפי אף על גב דאיכא שעבוד מלכויות קא עסקי בתורה, אמר ליה בירה (ירושלים והמקדש) תוכיח שחזרה לראשונים ולא חזרה לאחרונים.

ומבאר הגר"א זי"ע (ביאור לאגדת סבי דבי אתונא) עומק החילוק בין ה'ראשונים' ל'אחרונים', כי הראשונים תלו במחונם בהקב"ה, נמצא שאף שמעשיהם היו רעים מאד שחטאו בג' החמורות ביותר, אך לבם היה טוב מאד שמעלת הבטחון על כולם, וזהו שאמרו, 'ראשונים נתגלה עונם' - שהיו חטאיהם בחיצוניות, במעשה, אבל לא השחיתו את לבם אלא עדיין החזיקו במדת הבטחון, ועל כן זכו שיתגלה קיצם ושבו לאחר שבעים שנה. לא כן 'אחרונים', שעסקו בתורה ובגמילות חסדים אלא שהיה בהם שנאת חנם והוא בא להם מחוסר הבטחון, שכל הקנאה והשנאה ממנו, וזה הכוונה 'לא נתגלה עונם', היינו שהיה חטאם בסתר ובפנימיות הלב, ואילו 'בחיצוניות' לא ראו מאומה, כי עסקו בתורה ובגמילות חסדים, משום כך לא נתגלה קיצם, כי החסרון במידת הבטחון גרוע הרבה יותר מכל העבירות החמורות שבתורה'.

ונמצינו למדים כי שורש הפגם שבנינו גלינו מארצנו ועדיין לא ננאלנו הוא החסרון במידת הבטחון, ואף חטא המרגלים גופא שהוא הסיבה ל'בכייה לדורות' גם כן היה מאחר שלא תלו במחונם בה', וכמו שנאמר בפרשתן (א לא-לב) 'ובמדבר אשר ראית אשר נשאך ה' אלוקיך כאשר ישא איש את בנו בכל הדרך אשר הלכתם עד בואכם עד המקום הזה, ובדבר הזה אינכם

(איכה ב יט) - כשהוא עדיין שרוי בתוך עמקי הלילה והחושך יתחזק בתקווה טובה, וממילא יתמלא כבר מעתה בשמחה ורינה, עד שיהא אצלו רוני בלילה, במקום אשר יבכה בלילה.

והדברים שייכים ביותר בימים אלו ימי האבל על חורבן בית מקדשנו ותפארתנו, ששורש ומקור החורבן נגרם מחסרון האמונה של אותה 'בכייה' בלילה, וכדאיתא בגמ' (תענית כט.), כתיב (במדבר יד א) 'ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא', אמר רבה אמר רבי יוחנן אותו היום תשעה באב היה, אמר להם הקב"ה אתם בכיתם בכיה של חנם, ואני קובע לכם בכיה לדורות. ואם זהו סיבת ה'חורבן', נמצא שמעיקרי ה'תיקון' הוא ההתחזקות באמונה בהקב"ה אבינו אב הרחמן השוקד בכל עת ובכל שעה על טובתנו, ושלא לבכות בכיה של חנם^ט. ואף שעבודת ההתחזקות באמונה היא עבודת החיים, ואין לך רגע ורגע שאינו מחויב להשריש בעצמו אמונת אומן בהקב"ה, מ"מ בימים אלו שאנו מתאבלים על החורבן ששורשו 'בכיה של חנם' עלינו להגדיל ביותר את בטחוננו בא-ל הטוב (ובדלהלן).

ואכן, המתחזק באמונה בשעת ההסתר וחושך וגם 'בלילה שירה עמי', הרי הוא מתקן את שורש הפגם של 'ויבכו העם בלילה ההוא'.

איתא בגמ' (יומא טז.), מקדש ראשון מפני מה חרב, מפני ג' דברים שהיו בו ע"ז וגלוי עריות ושפיכות דמים וכו', רשעים היו אלא שתלו במחונם בהקב"ה, דכתיב (מיכה ג יא) 'ראשיה בשוחד ישפוטו וכהניה במחיר יורו ונביאיה בכסף יקסומו ועל ה' ישענו לאמר הלא ה' בקרבנו לא תבוא עלינו רעה', אבל מקדש שני שהיו עוסקין בתורה ובמצות וגמילות חסדים מפני מה חרב,

ט. ואל תשיבני, וכי לבכייתי תקרא 'בכיה של חנם', הרי מצבי קשה מנשוא, הסתיר ה' פניו ממני, כי באמת חנם תיחשב בכייתך, שהרי גם בני ישראל היו באותה שעה 'בלילה ההוא' - בזמן נסיון והסתר, ומ"מ אמרו חז"ל על מצב כזה שהוא 'בכיה של חנם', והיינו טעמא כי הקב"ה מנהיג עולמו בחסד וברחמים, ועינו פקוחה על כל בריותיו בכל עת ובכל שעה, ואף בשעה שאין נראה כן בעיני בשר, הרי אנו 'מאמינים בני מאמינים' שהכל מונהג ומושגח בהשגחה פרטית להיטיב עמנו תמיד, ואילו היו מאמינים בזה לא היו בוכים, אף לדידן, אם אך יאמין האיש באמונת אומן יפסיק מלבכות בכיה של חנם, כי יהיה 'נכון לבו בטוח בה' סמוך לבו לא יירא' (תהלים קיב ז-ח).

י. וכך כתב עוד הגר"א ב'אבן שלמה' (פ"ב) בזה"ל, עיקר הכל הוא הבטחון, ומי שהוא מחוסר בטחון אין תורתו מתקיים בידו וכו'. ומי שלבו טוב במדת הבטחון, אף על פי שעובר על עבירות חמורות, הוא יותר טוב ממי שמחוסר בטחון, שעיי"ז בא לידי קנאה ושנאה אע"פ שעוסק בתורה וגמילות חסדים. עכ"ל.

שצופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו ח"ו, שיש כאלו אשר אינם מפנים מצפוני ליבם שיהיה נקי וטהור מכל הרהורי יצר הרע בעולם, רק 'בורחים' ונשמרים ממנו שלא להיכשל בחטא, אך לא זו הדרך לעמוד תמיד בקשרי המלחמה כי 'פעם נוצח פעם מנוצח', אלא צריך לנקות מצפוני הלב - להתרחק ממנו ביותר ולא להתאווה כלל לדברים אסורים¹, וזהו שאמר הכתוב רב לכם סוב את ההר הזה - ההר רומז ליצ"ר, וכלומר רב לכם והפסיקו 'להסתובב' סביבות היצר הרע הרומה להר, אלא פנו לכם צפונה - פנו צפונות הלב, מִהָרֹג את הלב מתאוות רעות ומכל פיתויי היצר, ובכך תנצלו ממנו².

וביתר ביאור, כי בוודאי אין ערוך למי שנלחם בחירוף נפש כנגד יצרו הרע המושך אותו לידי עבירה, והוא מתגבר בכל כוחו שלא לשמוע בקולו³, מכל מקום הדרך הישרה היא לטהר את לבבו לאהבה וליראה את השי"ת ע"י ריבוי מעשים טובים ולימוד

מאמינים בה' אלוקיכם, כלומר, הרי ראיתם שהקב"ה עזר לכם עד עתה, אם כן, מדוע לא האמנתם ובטחתם בו גם על העתיד שבוודאי ייטיב עמכם (וע' בדרשות מהר"ם שיק דרוש י"ט שהאריך בזה ביותר), וממילא, ההתחזקות בבטחון באבינו שבשמים בוודאי תהיה סיבה לקירוב הגאולה⁴, לכלל ולפרט.

פנו לכם - 'לברוח' מן היצר הרע ומעבירה

בפרשתן (ב ג), 'רב לכם סוב את ההר הזה פנו לכם צפונה', רמז בה הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (ד"ה רב) שהנה נודע מה שאמרו חז"ל (סוכה נב.) 'יצר הרע דומה להר', ומרמז בדברי הכתוב בהקדם משל למי שנרדף על ידי 'שונא' הרוצה להכותו נפש, שאין ראוי לאותו נרדף לברוח למקום סתר, מאחר שהרודף מחפש אחריו ולבסוף ימצא אותו, ואין כל תכלית לברוח ממקום למקום, אלא להשיב מלחמה ולהרוג את הרודף. על דרך זה יאמר כלפי ה'שונא' הגדול הוא היצר הרע,

יא. הרה"ק ה'קדושת לוי' זי"ע (לשבת נחמו ד"ה לא היו) מבאר הטעם שנקרא חודש זה בשם 'אב', שהנה מצינו במלחמת עמלק, שבאה עליהם מפני שאמרו 'היש ה' בקרבנו אם אין' (שמות יז ז), ומיד אח"כ נאמר 'ויבוא עמלק', וכמו שפירש רש"י שם 'סמך פרשה זו למקרא זה לומר, תמיד אני ביניכם ומזומן לכל צרכיכם, ואתם אומרים היש ה' בקרבנו אם אין, חייכם שהכלב בא ונושך אתכם, ואתם צועקים לי ותדעו היכן אני', והרי שהאב מפחיד את הבן בכדי שיכיר שיש לו אב הדואג לו לכל צרכיו, ואם יבין זאת מיד יקרבו האב ביותר, ועפ"ז מבאר הקדושת לוי שהקב"ה החריב את בית המקדש 'כדי שנדע שיש לנו אב, וכאשר יבוא הידיעה לנו אז יבנה הקב"ה בית המקדש', ומשום כך נקרא חודש אב, כדי שנתבונן שיש לנו 'אב'.

יב. ועל דרך שביאר הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (כי תצא תרל"ט ד"ה ובמ"א) בלשון הכתוב (להלן כג טו) 'ולא יראה בך ערוות דבר ושב מאחריך', לא יראה - ס'זאל דיר נישט געפעלן (לא ימצא הדבר חן בעיניך), אלא התקדש עד שתמאס את הרע...

יג. משל נפלא אמרו על מי שהיה במסיבת מרעים ו'שתה' יתר על המידה, ונסע ברכבו לביתו, בהיותו בפרשת דרכים על אם הדרך עצר אותו שוטר ובדק אותו במכשיר שבידו לדעת האם הוא 'שתוי' והתברר כי אכן כן הדבר, והרי אסור לו לנהוג במצב זה, ונתן לו השוטר קנס כספי כפי חוק המדינה. אחר כמה רגעים שוב עצר אותו השוטר וחזר ונתן לו דו"ח שני, עברו עוד דקות מועטות וחוזר חלילה... נתכעס ה'נהג' וצעק על השוטר, וכי אין לך מה לעשות אלא לרדוף אחרי עד בואי לביתי שאתה מעכב אותי פעם אחרי פעם ומחייב אותי מעות הרבה בכל פעם, מה עשיתי לך כי דלקת דווקא אחריי, מוטב לך לטפל בפושעים 'הגונים' מאשר להיטפל אלי... השיב לו השוטר - סלק עצמך מה'כיכר' שבכאן (כנהוג במקומות הרבה לעשות 'כיכר' בכל פרשת דרכים), מדוע הנך מסבב אותו שוב ושוב (ולכן, בכל פעם שהנך עובר לידי הנני מחייב אותך שוב), כי מחמת שכרותו לא הרגיש שהוא 'דורך' על אותו מקום ומסבב אותו סחור סחור... במקום שימשיך הלאה בדרכו.

והרבה יש ללמוד מכאן מוסר השכל, כי פעמים נדמה לאדם שהיצר הרע בעצמו רודף אחריו להכשיל אותו, ובמר ליבו זועק מדוע מנסים אותי מן השמים בנסיונות רבים כל כך... אך האמת היא, כי אין לו אלא 'לזוז' מאותו 'מקום'... ושוב לא יבוא לידי נסיון ולא לידי בזיון...

יד. ועל דרך שפירש בספר 'יגל יעקב' (לבעל הי"פ החיים) בלשון הכתוב 'רב לכם סוב את ההר הזה פנו לכם צפונה', שפעמים ש'תכבד העבודה' ומרגיש האדם רב לכם סוב את ההר הזה - עד כמה אני יכול 'להסתובב' סביב

התורה עד שלא יתאווה לרע. זאת ועוד, עיקר עבודת האדם היא שלא להכניס עצמו למקום הסכנה, כלומר שלא יביא את עצמו לידי נסיון^{טו}, אלא ירחיק עצמו לגמרי משייכות ליצה"ר על ידי גדרים וסייגים המרחיקים את האדם מן העבירה, עד שלא יוכל המשחית לבוא אל הבית.

ובך פירש הרה"ק ה'פנים יפות' זי"ע במה שנאמר תיכף (שם ה) 'ואת העם צו לאמור אתם עוברים בגבול אחיכם בני עשו היושבים בשעיר ויראו מכם ונשמרתם מאד', כי בא להזהיר את בני ישראל בעוברם בגבול בני עשו 'ונשמרתם מאד', כי בעצם 'ראיית' הגויים יש סכנה שמא ימשך אחריהם^{טז}, וכן מצינו

היצר הרע ולהילחם בו, עצתו היא פנו לכם צפונה – שיפנה מחשבתו להביט אל השכר הטוב הצפון לו לעד ולעולמי עולמים, וכמו שנאמר (תהילים לא כ) 'מה רב טובך אשר צפנת ליראיך', ועי"ז יהיה לו נקל יותר להיות 'איש מלחמה'. טו. דוגמא לדבר, אשר יצא ללמד על הכלל כולו, מדברי הגמ' (ב"ב נז:): שההולך במקום 'דאיכא דרכא אחרינא' נקרא רשע, אף אם שמר עיניו מראות ברע, והיינו טעמא כי הכניס עצמו בידיים למקום סכנה – למקום בו היצר הרע מפתה אותו ה", אלא היה לו ללכת מדרך אחרת אשר שם אין נסיון כלל. וכבר אמרו צדיקי הדורות האחרונים, כי אילו היה מתחבר השו"ע בזמן הזה הרי פשיטא שהיו בו 'סימנים' שלימים אימתי מותר לצאת לרחובה העיר ואימתי אסור... עד כמה נחשב שהיציאה לצורך וליכא דרכא אחרינא... ועל אחת כמה וכמה שהיוצא ל'נופש' ולמקומות אחרים שצריך לבדוק היטב שלא יהיה בו מראה איסור רח"ל...

וביותר הדברים אמורים כלפי ה'כלים' (גם באופן שיש לו 'היתר' והכשר), שצריך בדיקה יתירה אם אינו מביא עצמו 'בחינם' לידי נסיון... ועל אחת כמה וכמה אם משתמש בהם שלא בהיתר... וכבר פירשו בנוסח ברכת 'זכרונות' (במוסף דר"ה) 'כי זכר כל היצור לפניך בא מעשה איש ופקודתו ועלילות מצעדי גבר, מחשבות אדם ותחבולותיו ויצרי מעללי איש', כי הנה 'מעללי' הוא לשון פעלים ועשייה, ונמצא כי יצרי מעללי איש פירושו 'היצרים' שהם מעשי איש, וכלומר שהאדם עצמו הוא 'שעשה' והביא על עצמו אותו יצר הרע, על ידי שגירה יצר הרע אנפשיה רח"ל, כי על ידי הבטה באותם כלים מכניס בעצמו כל מיני יצרים רעים וקשים שלא היו לו מקודם... ומעתה יתפרש עוד מחשבות אדם ותחבולותיו – פעמים שאדם מלא במחשבות רעות, מוחו אטום וסתום לכל דבר שבקדושה, ולעומת זאת כל כולו נתון בהרהורים רעים ל"ע, וכל זאת הגיעתו על ידי יצרי מעללי איש, שהוא הביא זאת על עצמו, ו'עיני עוללה לנפשי', ה'עין' שהביטה במקום האסור היא שעוללה לנפשי.

וכיו"ב פירש בספר 'שפת אמת' (להגאון רבי יעקב ישראל מקרעמניץ זצ"ל, נדפס בשנת תקמ"ח) על משלי (א י) במה שאומרים ב'וידוי' ביום הכיפורים 'על חטא שחטאנו לפניך ביצר הרע', שידוע להקשות, וכי יש חטא שחטאנו בלא יצר הרע... אלא הכוונה היא על מי ש'מגרי יצר הרע אנפשיה' – מי שמכניס עצמו בידי נסיון שהוא הוא שהביא את היצר הרע על עצמו... (ועי"ש מה שכתב עוד באופן נורא).

מעשה באחד שנכנס לרבו וביקש עצה כנגד ה'מחשבות הזרות' שפוקדות אותו בשעת התפילה, ואינו מצליח להתרכז ולכוון בתפילתו, נענה לו רבו אין זה מחשבות זרות כלל... הבה נתבונן מה 'סדר היום-יום' שלך, לאחר שקמת ממיתתך תחילה וראש הינך מביא את ה'כתב עת' (עיתון) ו'מעייין' בו מהחל ועד כלה, לאחמ"כ הינך 'מוכרח' להתקשר לשמוע 'נייעס', אולי התחדש משהו 'קריטי' באישון ליל... ומשם הנך פונה לסדר כמה 'עסקים', עד שלבסוף הינך נעמד להתפלל, וממילא אין זה 'מחשבות זרות' כלל... אלא הם מחשבותך... שלך המה, כי המח ממשיך להרהר במה שעסק עד עתה... אכן אילו היית נוהג כדבעי, תיכף אחרי השכמת הבוקר היית מכין עצמך לתפילה וניגש להתפלל והיו חולפים אצלך הרהורים שונים אז היו אלו נחשבים מחשבות זרות...

טז. הקשה 'המגיד' הגה"צ רבי שלום שבדרון זצ"ל מדוע בתחילה כינה הכתוב את העבודה-זרה בשם מאוס כשיקוף וגלל, ואח"כ נזכר כעץ ואבן, ואילו לבסוף נכתב במעלה לשבח שהוא 'כסף וזהב'.

וביאר בהקדם 'מעשה' שהיה עמו (יתכן שמעשה זה לא היה ולא נברא אלא משל הוא, וברוב ענוותנותו תלה 'משל' זה בעצמו), שבפעם הראשונה שנסע מאר"י לעבר לים לארה"ב נסע בספינה שהפליגה לשם, וכאשר עברו על יד העיר 'וונציה' הכריז רב החובל בקול מלא התרגשות שהם עומדים לעבור בסמוך לוונציה וניתן להשקיף מה'סיפון' אל העיר, ברגע אחד נעשה המולה גדולה כשמכל עבר מיהרו הנוסעים לרוץ לתפוס מקום, ודחפו איש את רעהו, גם פני זקנים לא נהדרו, והכל בכדי להגיע לזכייה הנכספת לתפוס מקום טוב על יד המעקה, לא הבין רבי שלום מהי ההתרגשות הגדולה ושאל את המון העם ריצה זו למה, הסבירו לו כי וונציה היא עיר המורכבת מקבוצת איים בלב ים, והבתים

וכמובן, שאין הכוונה לדין כלפי הגויים היושבים בגבול בני שעיר, אלא להתרחק מכל כוחו של עשו הוא הס"מ הוא הרע ולא 'לראות' אותו כלל'...

על צווארנו נרדפנו כי שנאת חנם רדפנו - מקור וסיבת כל הצרות עד עצם היום הזה

בפרשתן (א יב), 'איכה אשא לבדי טרחכם משאכם וריבכם', ומבאר הרה"ק ה'אמרי נועם' ז"ע (ד"ה או יאמר איכה) שמשנה רבינו אמר להם לבני ישראל מה שתלוי בעסק החורבן והנאולה אנכי לבדי אשא

שהזהיר משה את בני ישראל שלא לפנות אחר ע"ז כי שהו על יד גויי הארצות, שנאמר (להלן כט טו-טז), 'כי אתם ידעתם את אשר ישבנו בארץ מצרים ואת אשר עברנו בקרב הגוים אשר עברתם, וטראו את שקוציהם ואת גילוליהם עץ ואבן כסף וזהב אשר עמהם', על כן נצטוו להתרחק לגמרי מבני עשו, עד שנאסרו לבקש מהם אפילו מים בחינם, אלא 'אוכל תשברו מאתם בכסף ואכלתם וגם מים תכרו מאתם בכסף ושתיתם', וכל זאת ללמד עד כמה צריך להרחיק עצמו מן השייכות לרע, וכמו שאמר להם 'ונשמרתם מאד'.

בנויים על שפת הים ממש והרוצה להגיע מבית לבית עליו להפליג בספינה קטנה, הביט עליהם רבי שלום בתמהון וכמי שנסתרה דעתם לגמרי, וכי בשביל זה שווה לדחוף ולהידחק בין כל ההמון... בדרך חזרתו מארה"ב לאר"י שוב עברה הספינה על יד וונציה, וגם עתה הכריז רב החובל את הודעתו המרגשת... וכמעשהו בראשונה כך מעשהו בשניה, זקנים עם נערים רצים אל הסיפון... הביט בהם רבי שלום כשהוא חושב לעצמו, אמת הדבר שאין שווה לרוץ ולדחוף בשביל לראות את וונציה, אך ניתן להבין את ההתרגשות והרצון לראות עיר שרחובותיה מלאות מים... ויהי לתקופת הימים נאלץ רבי שלום לנסוע פעם נוספת מאר"י לארה"ב, וכשעברו ליד וונציה והשמיע רב החובל את קולו - אף רבי שלום עצמו רץ ביחד עם המון העם לזכות ב'ראייה'...

והסביר פשר הדבר, כי בפעם הראשונה היה הדבר רחוק ומוזר ביותר בשכלו, לרוץ ולדחוף בשביל כך... אכן בפעם השנייה כבר לא היה חידוש כ"כ אצלו... כבר הבין שיש מקום למעשיהם... בפעם השלישית אף הוא נסחף אחריהם... כי כך דרכו של אדם בראותו מחזה תמוה באופן תמידי אזי מטבע תכונתו שמתרגל אליו... ול"ע מתקררים רגשי לבו המואסים ברע. ועל פי זה יתישב לשון הכתוב היטב היטב, כי בפעם הראשונה שרואה האדם את המציאות של ע"ז הרי היא נדמית לשיקוף ולגלל, והאדם עצמו מואס בה, אכן כשחוזר ורואה את הע"ז כבר 'התרגל' במקצת אליה, ורגש החמימות הטבועה בלב כל איש ישראל למאוס בע"ז כבר קהה במקצת, ושוב אינה נראית במלוא כיעורה ומאיסותה אלא רק כ'עץ ואבן', ואילו בפעם השלישית כבר נמשך אחריה ונדמית אצלו ככסף וזהב ח"ו... ללמד סכנת השהיה במקום פרוץ, שאינו שמור וגדור כהוגן, כי בזה מתקררים כל רגשי הקודש שבלב האדם, עד שהנו מסוכן הרבה להימשך אחר הכיעור והרע חלילה.

יז. הוסיף ה'פנים יפות' לפרש במה שנאמר 'אתם עוברים בגבול אחיכם בני עשו', שלכאורה מה צורך להזכיר כאן ש'אח עשו ליעקב', אלא כי עיקר כוחו של 'עשו' והיצר הרע הוא כאשר נדמה כ'אחיכם', מסית ומפתה את האדם שהוא 'אח' וידיד שלו, אך באמת אינו אלא שונא...

ועל דרך זה פירשו בספה"ק בלישנא דקרא 'רב לכם סוב את ההר פנו לכם צפונה', כי עיקר מלחמת היצר הוא כנגד היצר הרע שנקרא 'צפוני' וכמו שנאמר (יואל ב כ) 'ואת הצפוני ארחיק מעליכם' (סוכה נב), ר"ל כשהוא 'מצפין' ומחביא עצמו, מראה לאדם שהוא 'ידידו' וכל מטרתו היא רק לגרום לו אושר והנאה, ומרמה אותו לומר על רע שהוא טוב ועל טוב שהוא רע, ועל כך אמר הכתוב אם 'רב לכם סוב את ההר הזה', שקשה ביותר המלחמה עם היצר הנדמה כהר, אזי פנו לכם צפונה, תפנו ותבדקו היטב היכן אותו רשע מצפין עצמו ומרמה אתכם...

הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע נשא את משלו בעניין זה, לעכבר 'תינוק' שגדל קימעא והחל לפסוע את צעדיו הראשונים עלי אדמות, וביקש לילך לטייל מעט, אמרה לו אמו, אכן הרשות בידך, אבל הזהר ושמור נפשך מ'השונא הגדול' שלנו הרוצה לבלוע אותנו חיים, ויצא לדרכו ותיכף חזר בבהלה כשהוא מספר בסערת רוחו ראיתי 'בריה משונה' ואחז אותי פחד נורא, שאלה אותו כיצד היה נראה בריה זו, השיב ה'תינוק', ראיתי בעל חי מהלך על שניים... נענתה לו, בעל חי זה הינו האדם, ואין לך כ"כ ממה להתיירא, כי הגם שאינו אוהב אותנו אך אינו שונא יתר על המידה... ואין לו זמן לרדוף אחרינו... חזר שוב להלך ברחוב העיר, וכמעשהו בראשונה גם עתה הגיע במרוצה אל הבית, ותיאר לאמו תבנית דמות בעל חי אחר, עד שאמרה לו, זה אריה מלך החיות, אך אין מעייניו נתונים דייקא

זאת. ועליכם אינו מוטל אלא לתקן את הריב והמחלוקת ושנאת חנם שבכם, וזהו אומרו 'טרחם משאכם וריבכם', עליכם מוטל טרחה ומשא קודש לתקן את ריבכם ושנאת חנם, ואז במהרה יבוא הגואל.

והזמן מבקש את תפקידו להתרחק^י משנאת חנם^י ולהרבות באהבת ישראל, כי ע"ז נזכה לבניין קיצים, שהיה קץ לגלותם בסוף שבעים שנה. אמנם,

אל העכברים... וכך חזר הדבר ונשנה עם הנמר ועם הזאב ושאר מיני חיות טורפות ומבהילות... לאחר זמן הגיע שוב העכבר הקטן וסיפר לאמו בשמחה גדולה פגשתי ידיד ורע שרצה לשחק עמי, שאלה אותו מיהו אותו ידיד גדול... תיאר בפניה שראה חיה נמוכה העוטה על צווארה פרווה (fur) וכולה אומר כבוד... נחרדה האם ואמרה אכן נודע הדבר, אין זה אלא החתול... ממנו תנוס כבורח מהאש, אינו ידיד אלא הוא הוא השונא הגדול ביותר עלי אדמות של מין העכברים... ועל כך אמר הכתוב (תהילים י י) 'יִדְּכָה יֵשׁוּעַ וְנָפַל בְּעֶצְמוֹ חֵיל פָּאִים', היצר הרע נראה כ'נדכה' והולך 'ישוח' - נמוך, אך נפל בעצמו חיל כאים, כי רבים רבים נפלו בנכליו...

יח. ובכלל זה, שההורים חייבים להשריש בילדיהם מקטנותם עד כמה צריך להתרחק משנאת חנם. שהנה ידוע מה דאיתא בגמ' (גיטין נה:): 'אקמצא ובר קמצא חרוב ירושלים', ורבים הקשו מה עוון היה ב'קמצא' שמשום כך נזכר לדורות עולם שמחמתו ומחמת בר קמצא נחרב ירושלים, בשלמא בר קמצא אכן ידיו במעל, שהרי הלך והלשין למלך רומי שמרדו בו היהודים והטיל מום בקרבן, וכמבואר בגמ', אך קמצא עצמו לא עשה ולא מידי. ואמרו בזה ביאור נורא על יסוד דברי המהרש"א (ח"א ד"ה דאזל) שקמצא היה אביו של אותו בר קמצא, וכלשון המהרש"א 'אפשר שהיה זה אב ובנו', ולפי זה יש לבאר, כי זה ברור שאילו היה בר קמצא מתחנך מנעוריו על ידי קמצא אביו על חומר המחלוקת, ועד כמה צריך האדם לאחוז במידת הוותרנות ולהיות מעביר על מידותיו, והיה קמצא מרבה לספר לבנו אודות גודל מעלת הנעלבים ואינם עולבים השומעים חרפתם ואינם מושיבים, וכמה טובה וברכה ממשיכים על עצמם בעולם הזה ולעולם הבא - בוודאי היה בר קמצא סופג את עלבונו הגדול ושותק, אך מאחר שלא שמע בבית אביו ולא נבלע בדמיו על כן עשה מה שעשה, לכן נזכר גם שמו של קמצא עצמו בסיבת החורבן, שאף ידיו אינם נקיות... יט. בפרשתן (א כח), 'אחינו המסו את לבבינו', וכתב הרה"ק ה'בית אהרן' מקארלין זי"ע (קמדי): דהנה בטעמי המקרא יש על תיבת 'אחינו' תלישה קטנה ועל 'המסו את לבבינו' קדמא ואזלא. ומבאר שהכתוב מזהירנו להשמר מאד באהבת חברים' מפירוד הלבבות אפילו במיעוטא דמיעוטא, והיינו אפילו מתלישא קטנה ביותר, א קליין רייס. כיון שכך טבע המחלוקת, מנקודה קטנה מתחזקת המחלוקת ומתלבה האש יותר ויותר, עד שנעשה 'המסו את לבבינו' בקדמא ואזלא, אזלא פי' 'הולך', שאש המחלוקת מתפשטת והולכת עד לשמים.

ידועים דברי חז"ל (סנהדרין ז.) האי תיגרא דמיא לצנורא דבידקא דמיא, וברש"י, לצינורא דבידקא, כשהנהר גדל פעמים שהוא יוצא לשדות הסמוכים לו, כעין ניגרים וצינורות קטנים, ואם אינו סותמו מיד הולך ומרחיב ושוב אינו יכול לסותמו, וכמו שנאמר (משלי יז יד) פוטר מים ראשית מדון ולפני התגלע הריב נטוש, כלומר ראשית מדון ומריבה דומה לפתיחת צינור המים - שאם לא יעצור אותו מבעוד מועד לא יוכל לסתמו יותר. וכן היא מציאות הדברים במחלוקת הנמשכת לפעמים ימים ושנים רבות - כשכבר כמעט נשכחה סיבת המחלוקת, ועדיין האש בוערת.

עפ"ז ביארו לשון 'שנאת חנם', שלכאורה אין זה 'חנם' כי הרי השנאה באה על כך שהזיק לו או דיבר עליו וכן כל כיו"ב, אלא צריך לומר, דהאש הבווערת בפיסת עץ קטנה תוך רגעים ספורים, אמנם אם יוסיפו לה עצים הרי היא בוערת למשך שעה, ובהוספת שמן ועוד חפצים הבווערים תבער האש כמה ימים, וכן הלאה. כללו של דבר, כפי רוב השמן שיוסיפו למדורה כן תוסיף האש לבעור. כיו"ב היא אש המחלוקת, אם לא יוסיף הלה לענות לו וכדו' תשקע האש מעצמה ותכבה, אך אם זה יענה וזה יצחק ויגרור אחרים וכיו"ב - אזי אי אפשר לידע עוד כמה ימים ושנים תמשך המחלוקת. ועל הוספת השמן - הגערות והצעקות אמרו שהוא בחנם, כי אם לא היה מחזיר לו תיכף בכפלי כפלים לא הייתה האש מתפשטת למרחק גדול כל כך...

כ. כתב הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (שמירת הלשון, ח"ב פ"ז), הבה נתבונן, אם יערכו 'דינער' (מסיבת התרמה) לרגל 'בנין בית המקדש השלישי' אזי ללא כל ספק שכל איש יתן את כל הון ביתו באהבה עבור מטרה גדולה זו, הוסיף ה'חפץ

בבית שני שלא נכתב במקרא על מה נחרב, עדיין לא נתגלה מתי יבוא סוף וקץ לגלותנו. הקשה הגה"ק רבי יהונתן אייבשיץ זי"ע (יערות דבש דרוש ז), מה ענין זה לזה - וכי מפני שגילו לנו בפסוק מפורש מהו חטאם לכן נתגלה קיצם. ועוד, הרי מה שלא נתגלה עוונם בבית שני הוא מאחר שכבר לא היו נביאים בבני ישראל, וכבר לא נכתבו כתבי הקודש (ולא מחמת שיש איזה הפרש וחילוק בין עוונות אלו לאלו) ומה אכן הטעם שלא נתגלה קיצם.

אלא מבאר ה'יערות דבש', ש'נתגלה' הכוונה שהוברר העיון לבני ישראל עצמם, כלומר, שהם עצמם הבינו שיש עוון בדבר, הראשונים נתגלה עוונם וידעו שעברו על ג' החמורות והכירו שזה גרם את החורבן, ממילא השכילו אחר החורבן לשוב בתשובה על כך, ולכן היה קץ לגלותם לאחר מלאות שבעים שנה. אך

ואמרו צדיקי הדורות כי כל הצרות המתרגשות ובאות לעולם עד עצם היום הזה אינם אלא מפני אותו יצר הרע של 'שנאת חנם' שעדיין מרקד בינונו.

חיים' ואמר, אם כן, הרי הנביא אומר ושביה בצדקה - והיינו שבנין הבית השלישי נבנה על ידי קיום מצוות צדקה, עלינו להרבות בצדקה כל אחד עד כמה שידו מגעת, כי כל פרוטה לצדקה נחשבת כתרומה עבור בנין הבית השלישי. ופשיטא שאין הכוונה רק לנתינת מעות כפשוטו, שמה יעשה מי שאין לו מעות, אלא הכוונה לנדיבות הפה - שיחזקו בני ישראל זה את זה במילה טובה ורוח נדיבה.

מן הבאר

איתא מהרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (הובא בליקוטי הרי"ם בין המצרים) וז"ל. יש לייגע עצמו בימים הללו, להפטר משנאת חנם. והיינו מה שעינו רעה בשל אחרים. ואפילו מי שאין לו עין טובה על כל אחד זה הוא שנאת חנם. וכל שלא נבנה בימיו כאילו נחרב בימיו (ירושלמי יומא, א א), וטוב עין הוא יבורך - ובזה יבנה הבית.

כא. בלשון הזה אמר הרה"ק ה'שפע חיים' זי"ע, כי עלינו להודיע בראש כל חוצות ולזעוק בקול גדול שכל הצרות הם מפני שנאת חנם, ולא להסתיר ולומר זאת בלחש 'לתוך בית ידינו' (שרוול הבגד), אלא להכריז עד ש'ישמע הלב'... כב. מעתה יתבאר לנו עוד בטעם שנקטו חז"ל בלשונם שנאת חנם, אף שלכאורה אין זה 'בחנים' אלא כי פלוני 'עשה' לי, הזיק לי וכו'... וכמו שביאר הגה"צ רבי מתתיהו סלומון זצ"ל משגיח דישיבת ליקווד בדרך משל 'למלמד' שמסר שיעורו בפני התלמידים, והיה שם ילד אחר שלא נח אפילו לרגע אחד, וכל הזמן השתולל והפריע בידיו, זרק חפצים לארבע רוחות השמים ואף העביר פתקים לשאר התלמידים, קצף עליו המלמד והיכהו במקל עץ שראשו השני היה סכין חדה כתער וחתך את ידי הילד... נרעשו ההורים על מעשהו הנורא של המלמד, וזעקו עליו, שומו שמיים, מדוע עוללת כה לילדינו וחתכת את ידי בחינם. נענה להם המלמד בפליאה, וכי לזה 'חנים' ייקרא... והלא הוא השתולל מבלי להשים רסן למעשיו וביושר 'קנה' לו את העונש... גערו בו ההורים, אוי כסיל שכמותך, וכי כך הוא שורת הדין לחתוך ידיים לילד שמפריע... אפילו אם נסכים שמגיע לו עונש על התנהגותו הרעה, אך עונש איום כזה אינו אלא בחנים שלא לפי ערך המעשה כלל וכלל...

כיצא בדבר ייאמר לדידן, יודעים אנו מפי ספרים וסופרים ומאמינים אנו בדברי חז"ל כי כל הצרות והרעות אינם אלא מפני שנאת איש את רעהו, ונמצא שעל ידי שתשנא את רעך מחמת שפגע והזיק אותך בגופך או בכבודך, או שגנב ונטל ממונך שלא כדין, או בנה בשטח שלך - אתה מגביר את מידת הדין רח"ל בעולם וגורם לאסונות ח"ו, ועתה בואו חשבון, וכי אין זה בחינם... האם ראוי שאנשים ימותו בגלל שהוא פגע בך...

הבט נא בדברי ה'כלי יקר' בפסוק (שמות ג ב) 'וירא מלאך ה' אליו בלבת אש מתוך הסנה וירא והנה הסנה בוער באש והסנה איננו אוכל'. ולכאורה קצת תמוה א. מדוע אמר הסנה בוער באש, הרי האש בוערת ולא הסנה והיה לו לומר 'האש בוערת בסנה' ב. מהו בלבת אש מתוך הסנה, הרי האש עצמה בוערת ולא הסנה מבעיר אותה.

מכאוב וסילון ממאיר, כמנהג דורות הללו. ותמיד משמיעים קול... וזו עיקר סיבת הגלות, מצד השנאה והקנאה שביניהם יותר מכלל האומות, ובעלי הלשון השמיעו את כל ישראל אין נקי, כי תצא אש המחלוקת מסלע המחלוקת, האבות מבערים אש והבנים מלקטים עצים (בכדי להגדיל על ידם את תבערת האש) - על בן בערה בהם אש ה', לכך נאמר והסנה איננו אוכל, כי אעפ"י שאש התלאות יבער ביעקב, מכל מקום מציאות הסנה נשאר קיים בכל דור 'ואיננו אוכל' כי לא יכלו הקוצים מן כרם ה' צבאות בית ישראל, עכ"ל. ובוזה מבאר נמי מה שאמרו מתוך הסנה, כי כל 'לבת האש' של אורך הגלות והצרות הוא 'מתוך הסנה', מתוך שיש בהם דלטורין, ודבר שפתיים אך למותר.

אלא ביאורו, הסנה - היינו השנאה שיש בין אדם לחברו, וה'אש' היא הצרות הרבות העוברים על עם בני ישראל ה", וזהו אומרו הסנה בוער באש היינו הנהגת בנ"י שמכאיבים זה לזה בקוצים (כדוגמת 'הסנה' שהוא מלא קוצים) זה מבעיר את אש הצרות והגלות.

וז"ל ה'כלי יקר', כקוצים הללו המשמיעים קול כשהם בוערים באש, כך ישראל אפילו בזמן שאש הצרות מתלקחת סביביו, מכל מקום כל אחד לחברו קין

ודע, כי אין הקב"ה מוחל ומוותר על החטא הנורא של צער הבריות²², וכאשר מצינו נוראות בספה"ק

והנה אילו היה המלמד מתנצל כי באמת רצה רק להכות את התלמיד על ידו מכה קלה במקל של עץ, אלא שלא הבחין שבצדו השני של העץ יש סכין חד של ברזל, ותחת המכה שחשב להכותו קרהו האסון הזה באונס, יהיה בהתנצלות כזו קצת טעם, אבל זה ברור, שמכאן ואילך אם שוב יקרה לו כן בוודאי לאכזר ופושע יחשב בעיני הבריות וגדול עונו מנשוא. כן אנחנו עם ישראל, אם כי יש בידינו לטעון כי לא הכרנו מראש עוצם סכנת חרב החדה של שנאת חנם ומחלוקת ההורסת את יסוד הקדש והמקדש, אבל כעת אחר אשר בעינינו ראינו את החורבן הנורא שרק העבירה של שנאת חנם גרמה זאת, אם מכאן והלאה לא נבין ונשכיל כי תגובה של שנאה על דברים פעוטים וקטני ערך לחינם תחשב הרי בזה אנו באמת נתחייב בנפשנו רח"ל.

מין הבאר

וכה כתב הגה"ק החיד"א זי"ע (דברים אחדים דרוש ו), ואנן מה נענה, כי כל היום אנו מצטערים על חורבן הבית ועל הגאולה, ולא דעת ולא תבונה בנו לומר הלא בחורבן בית שני היו התנאים רבים בתורה ומעש"ט ועכ"ז חרב בעוון שנאת חנם, ואם עתה אין אנו באחדות ויש שנאת חנם, איך יתכן שיבנה בית המקדש כיון שסיבת חורבנו לא פסקה ממנו, ואיך אנו אומרים כי לישועתך קוינו כל היום ונצפה לישועה ושנאת חנם עדיין בנו, אוי ואבוי כי זה דומה לנוטע אילן ובידו השנית ברזל לחותכו ולשרשו, וכה מעשהו יום יום, היש שטות גדול מזה, ומה יצדק אנוש במעשים טובים כל עוד טומאתו בו שנאת חנם, ואיך לא נחוש על עון חילול שמו הגדול זה כמה מאות שנה בעונותינו. ואפשר כי זה הוא טעם שצריך לצפות לישועה כלומר להתעורר לסלק שנאת חנם, דלא אפשר שיבנה עד שיתוקן סיבת חורבנו, וכיון שהוא מצפה לישועה מוכרח לסלק שנאת חנם, שאם לאו איך יצפה והוא הגורם להחזיק בחורבנו, עכ"ל.

כג. סיפר הרה"ח ר' חיים ארנפעלד ז"ל ששמע מהרה"ק מקלויזנבורג זי"ע בליל יום הכיפורים מיד אחר המלחמה הנוראה, לבאר בלשון הכתוב (דברים לב יח-ט) 'צור ילדך תשי ותשכח א-ל מְחַלְלָךְ, וירא ה' וינאץ מכעס בניו ובנותיו, צור ילדך - הקב"ה מיטיב לכל ונותן להם חיים פרנסה וכבוד וכו' וכו', תשי, ותשכח א-ל - והרי הם שוכחים מכל טובותיו של הבורא וממרים כנגד רצונו, על זה מחוללך - מלשון מחול-לך, הקב"ה מוחל על חטאים אלו שבין אדם למקום, אך וירא ה' וינאץ - על מה יתרבה ויתגדל כעסו, מכעס בניו ובנותיו, על זה שמכעיסים ומכאיבים לבניו ולבנותיו, ע"ז אינו מוחל.

באר הפרשה - פרשת דברים - ת"ב

משורת הדין מגבירים את מידת החסד על העולם כולו, ומעוררים בשמים להשפיע רחמים מרובים על כלל ישראל.

ולחדיא מצינו בספח"ק 'תומר דבורה' (פ"א) שבשעת החורבן היה הדין מתחזק עד שבקש לכלות את הכל לקעקע ביצתן של ישראל מפני שנתחייבו כליה וכו', והיינו שאמר הקב"ה לגבריאלי, הם גומלים חסדים אלו עם אלו, ואף אם הם חייבים ניצולו והיה להם שארית. ומבאר שעל כך נאמר (מיכה ז יח) 'כי חפץ חסד הוא', שאף אם מידת הדין מקטרגת על

'מגלה עמוקות' (וירא ד"ה ויאמר ה') על הפסוק (בראשית יח ב) 'ויאמר ה' זעקת סדום כי רבה וחמאתם כי כבדה מאד, ארדה נא ואראה הכצעקתה וגו' וז"ל, 'זעקת כי רבה' - בין אדם לבריות, 'וחמאתם כי כבדה' - בין אדם למקום. כי הקב"ה מוותר על בין אדם למקום ולא על בין אדם לחברו, והו שאמר ארדה נא ואראה הכצעקתה, משום אותה זעקת סדום דהיינו בין אדם לחברו, שזו היא עיקר חטא שלהם, עכ"ל.

וזה לעומת זה, ריבוי 'אהבת ישראל' בחינם, גם למי שנדמה שאין ראוי להיטיב לו... וההליכה לפנים

כע"ז אומרים משמיה דהגה"ק רבי שלמה קלוגער זי"ע במה שנאמר (איכה ב ו) 'שכח ה' בציון מועד ושבט וינאץ בזעם אפו מלך וכהן', שכביכול שכח ה' והעביר את חטאם אשר חטאו במועד ושבט - שחללו שבת ויו"ט, ועל מה ינאץ בזעם אפו - על מה שעשו למלך ולכהן, שעל כך אינו מוחל.

כד. מעשה נורא ממנו נלמד חומר הזהירות שלא לפגוע באחרים הובא בספר 'חוט המשולש' (תולדות החתם סופר וחזונו הגר"ע אייגר והכתב סופר, מאת בנו של הכת"ס), כי הגאון רבי משה חריף זצ"ל היה מרא דאתרא בעיר פרעשבורג, וניהל עדתו במשך עשרות שנים, וכשהזקין ולא היה בכוחו להנהיג קהילה קדושה וגדולה כזו ביקשו ממנו ראשי הקהילה למנות 'משנה למלך' אשר יורה להם את הדרך ילכו בה, והסכים רבי משה ומינו את הגאון רבי עקיבא אייגר בעל 'משנת דרבי עקיבא' (זקינו של הגאון הנודע רבי עקיבא אייגר) לעמוד לימינו. ולאחר זמן מה בקשו אנשי העדה מרבי עקיבא שידרוש בבית הכנסת הגדול, אך רב העיר לא הסכים לכך, והפצירו רבות ברבי עקיבא שידרוש עד שהסכים להם. ולאחר שנסתלק המרא דאתרא רבי משה חריף זצ"ל (בג' אלול תקי"ח) נעמד הגאון רבי עקיבא להספידו כראוי לחכם בפניו, 'וראה זה כי נורא הוא, באמצע הספידה הפסיק ואמר שהנפטר אינו מניחו להספידו עוד ותובע אותו לדין לפני בי"ד של מעלה, ובכל זאת ניסה שנית לדבר דבר אבל הפסיק שנית ולא הספידו עוד, וכאשר בא לביתו נחלה ר"ל ובימים מועטים עלתה נשמתו השמימה' (בט"ו אלול), וקראו עליו בהספדו את הפסוק (שבפרשת א ב) 'אחד עשר יום מחורב', כי רק י"א יום עברו בין ה'חורבן' הראשון בהסתלקות רבי משה חריף ל'חורבן' השני בהסתלקות רבי עקיבא אייגר. והדברים מזעזעים כל לב עד כמה צריך להיזהר בכבוד הבריות... ומידה טובה מרובה כאשר האדם נזהר בכבוד חברו עד קצה האחרון... כמה טובה וברכה ממשיך על עצמו.

כה. איתא במדרש (בר"ר לג ב) מעשה שהיה בימי רבי תנחומא כשהייתה עצירת גשמים ובאו ואמרו לו יגזור נא רבינו תענית, וכן עשה, בהגיע יום השלישי לתעניתם (התענו כדת של תורה שני וחמישי ושני, ומעשה זה היה ב'שני' השני שהוא תענית שלישית לתעניתם) ועדיין לא ירדו גשמים, עלה רבי תנחומא ודרש לבני ישראל, בְּנֵי, התמלאו רחמים אלו על אלו והקב"ה מתמלא רחמים עליכם, ומובא שם מעשה באריכות על איש שנתן מעות לצדקה למי שעפ"י סדר העולם לא היה מעניק לו אפילו פרוטה אחת, אז הגביה רבי תנחומא פניו כלפי מעלה ואמר, רבון כל העולמים, מה אם זה שאין לה עליו מזונות ראה אותה בצרה ונתמלא עליה רחמים, אתה שכתוב בך (תהלים קמה ח) 'חנון ורחום', ואנו בני ידידיך בני אברהם יצחק ויעקב עאכו"כ שתתמלא עלינו רחמים, מיד ירדו גשמים ונתרווה העולם.

כו. הרה"ק מבוטשאטש זי"ע (הובא בדבש השדה אות קו) דרש בלשון הכתוב (ישעיה ט ו) 'א-ל גבור אבי עד שר שלום', שהנה פעמים הקב"ה נוהג עמנו כמנהג 'אב' המרחם על בניו ומוותר על כבודו, ולפעמים הרי הוא בבחי' 'שר' ומלך אשר במשפט יעמיד ארץ, ואין כבודו מחול, ואופן ההנהגה מ'אבי עד שר' כלומר, אם הוא 'אבי' או 'שר' תלויה ב'שלום', שאם יש שלום אצל בני ישראל אזי הקב"ה נוהג עימם כאב, אך אם מחלוקת ביניהם ח"ו הרי הוא כמלך. כז. וכבר כתב המהר"ל מפראג זי"ע (נתיב גמילות חסדים פ"ג) לבאר הא דאיתא בגמ' (ב"מ ל:) 'אמר רבי יוחנן לא חרבה ירושלים אלא על שהעמידו דיניהם על דין תורה ולא עבדו לפנים משורת הדין, וז"ל, פירוש אע"ג שהיה להם חטאים אחרים, לא היה בא החורבן אלא הקב"ה היה משלם להם עונש אחר, אבל כאשר העמידו דבריהם על דין תורה ולא רצו רק בדין בא מזה החורבן על ידי מדת הדין שהיה שולט בהם להחריב אותם, כי אם היו עושים

אין הקב"ה מתנהג עמו לפני משורת הדין אלא במשפט צדק, ואז אם על פי משפט צדק יצא דינו שהוא מאותן האנשים שעוברים על פשע ומעבירין על מידותיו, אז אח"כ כשהקב"ה יושב בדין עליו בעסקי תורה ומצות מה שבינו לבין המקום, הוא נוהג עמו בחסד לפני משורת הדין. והיינו בתחילה צדיק ה' בכל דרכיו דייקא שהמה בין אדם לחברו שזה נקרא תמים בדרכיו, ואח"כ חסיד בכל מעשיו במעשי המצוות. עכ"ל.

כלל הדברים הוא כדאיתא ב'תנא דבי אליהו' (רבא כח) אמר להם הקב"ה ל'ישראל בניי אהובי... ומה אני מבקש מכם, אלא שתהיו אוהבין זה את זה ותהיו מכבדין זה את זה...

קומי צאי מתוך ההפיכה - קדושת השבת ובפרט בימים אלו בפרשתן (א ו), ה' אלוקינו דיבר אלינו בחורב לאמור רב לכם שבת בהר הזה, כתב הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע, שהנה פרשה זו נקראת תמיד ב'שבת חזון', ורמז יש כאן, כי ה' אלוקינו דיבר אלינו בחורב' - גם בזמן החורבן בעוה"ר, עדיין רב לכם שבת,

ישראל מ"מ הקב"ה מרחם עליהם אם הם עושים חסד זה עם זה יח.

גם דינו של אדם בב"ד של מעלה לאחר אריכות ימיו ושנותיו נקבע כפי הנהגתו עם רעהו לפני משורת הדין, וכן מצינו נוראות בדברי הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (דרשות שנו: דרוש לכ"ז אלול תק"ע), שהנה איתא בגמ' (ר"ה יז): 'רב הונא רמי, כתיב (תהלים קמה יז) צדיק ה' בכל דרכיו, וכתיב וחסיד בכל מעשיו' (והכוונה, שתואר צדיק מורה על הנהגת דין, ולעומתו חסיד משמעו שנכנס לפני משורת הדין), ותירץ רב הונא בתחילה צדיק ולבסוף חסיד. וביאר ה'חתם סופר', שבתחילה הקב"ה דן את האדם ב'דין' כיצד היתה הנהגתו בין אדם לחברו, ואח"כ דן אותו על עניינים שבין אדם למקום, בדין הראשון הוא 'צדיק' ושופט אותו במשפט צדק, ואם יצא דינו לצדק, שאכן היה נוהג כשורה אזי דנים אותו במשפט השני על בין אדם למקום, באופן של לפני משורת הדין.

וז"ל, והשתא אומר אני, בתחילת דינו של הקב"ה יושב בדין עליו איך התנהג עם חבריו ורעיו, אי היה מתנהג עמהם לפני משורת הדין או לא, ובוה המשפט

לפנים משורת הדין גם כן היה הקב"ה נושא להם פנים וכו', לפיכך אם היו עושים לפני משורת הדין הרי הכתוב אומר (תהלים פט ג) 'אמרתי עולם חסד יבנה', ומדבר זה עצמו יש ללמוד גם כן כי הרחקת החסד הוא חורבן העולם, עכ"ל. כח. איש יהודי היה בעיה"ק ירושלים בימי 'המלחמה' הנוראה ושמר רבי יעקב, הלה נגוע היה בנגע הצרעת על כן התרחקו ממנו הבריות, ואף לא ניתנה לו הרשות להציג רגלו אפילו במקווה טהרה אחת שבירושלים... והיה אומר הרה"ק רבי שלום'קה מזוועה"ל זי"ע אילו היו נותנים לרבי יעקב דריסת רגל במקווה הייתה כל המלחמה הנוראה מתחוללת מעבר לים באופן אחר, והיינו, אף שנגזרה הגזירה, אך מכל מקום היה אפשר להמתיקה שלא תהא הגזירה קשה ואכזרית כל כך.

כט. מעשה בשני אחים שאחד מהם עלה לגדולה ונתעשר בעשירות מופלגת, ואילו השני נשאר עני מרוד חסר כל. ויבוא היום ובנותיו של האח העני הגיעו לפרקן, ולרש אין כל, החל העני לחשב - אלך לארמונו של אחי, אספר לו על מצוקתי, אולי יחוס עני ואביון אולי ירחם, וכך עשה, בהגיעו לבית אחיו ביקש מ'שומרי הסף' שיכניסוהו אחר שהוא אחיו של 'בעה"ב'. מיד הכניסוהו אל הבית, אך 'העשיר' החליט לעשות עצמו כמי ש'אינו מכיר', ושאלו 'מי אתה', ויענהו העני אחיך אנכי, אך העשיר בשלו - מי אתה, ויענהו בבושת פנים - 'אחיך ובשרך אנכי', אמר לו העשיר 'איני יודע מה אתה סח', כי בן יחיד אנכי להורי, ואין לי אח כלל, נראה לי שטעית באדרעס (כתובת), ויצא העני מלפניו בבושת פנים ובפחי נפש.

כעבור ימים אחדים פנה האח העשיר לבקר כדרכו את אביו הזקן (שממנו עדיין לא שכח), מיד כשנכנס הבן - העשיר, הביט בו האב בפליאה ושאלו - מי אתה, ויען העשיר 'אנכי ראובן בנך בכורך', אמר לו האב 'איני יודע מה אתה סח', אין לי בן הנקרא ראובן, נראה מתוכן דברך שטעית באדרעס, כי איני מכירך ולא ידעתך, הבן העשיר - שהחל לחשוש שמא אירע משהו לשפיות דעתו של האב לא ידע את נפשו, והחל מתחנן אל אביו - אבי, אבי, הלא שני בנים לך ואני הוא ראובן בכורך, אך האב לא חזר בו ועמד על שלו... עד שבסוף נענה האב ואמר לו, אני הנני אביו של שמעון (העני), אם הינך אחי הרי אני גם כן אביך, ואם לאו... על דרך זה יהודי המכיר באחיו, והוא גומל חסד ומרבה להטיב לרעהו, אומר הקב"ה אף אני אביך - ואתנהג עמך 'כרחם אב על בנים' (תהלים קג יג)...

באר הפרשה - פרשת דברים - ת"ב

עליה' כי בזמן ביהמ"ק לא היו שבתים טובים כאלה עכ"ל. וזהו שאנו אומרים בברכת המזון 'שלא תהא צרה ויגון ואנחה ביום מנוחתנו' פי' שהמקבל השבת ושומרה בשמחה כדת כראוי וכנכון, ממילא 'והראנו ה' בנחמת ציון עירך' - כאילו כבר רואה את ציון בבניינה.

ביתר שאת, איתא מהרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (מסעי תר"ע) בשם הרה"ק 'היהודי הקדוש' זי"ע ששבתות אלו - כל ה'מעת לעת' הוא 'רעוא דרעוין', שהרי טעם הדבר שזמן המנוחה בשבת קודש הוא רעוא דרעוין (פירוש 'רצון הרצונות' ועת רצון לכל היא), כי בשעה זו בכל ימות השבוע (בעת מנוחה) מתגברים הדינים עד מאד, לעומת זה באותה שעה ביום השבת הם נמתקים מקדושת השבת, וכאשר דין נהפך לרחמים הרי הוא שעת רחמים ועת רצון גדול מאד, ולכך באותה שעה רעוא דרעוין אשתבח. עפ"ז יש לומר לענין ימי בין המצרים שבימות החול נחשב כל היום עת דין ומכאוב (לא רק בשעת מנוחה), ממילא כאשר 'באה שבת באה מנוחה' והקב"ה פורש על העולם סוכת רחמים נמתקים הדינים השורים באלו הימים, וכל השבת כולה היא המתקת דינים והתעוררות שיערי רחמים וכולה עידן רעוא דרעוין.

ועל אחת כמה וכמה ב'שבת חזון', וכמו שכתב הרה"ק ה'שפתי צדיק' זי"ע 'שמעתי מפה קדוש זקני ז"ל (הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע) בשם רבו מלובלין ז"ל ששבת קודש זה עת רצון גדול'. גם הרה"ק ה'אוהב ישראל' מאפטא זי"ע כתב 'שבת חזון הוא יותר גדול במעלה מכל שבתות השנה' (עיי"ש בטעם הדבר) ל'.

הרה"ק ה'קדושת לוי' זי"ע (איכה, ד"ה ואומר אבד נצחי) מסביר את הכינוי שבת 'חזון', שהוא מלשון 'ראיה', שבשב"ק זו הקב"ה מראה לנו את הייעודים הטובים העתידים לבוא עלינו לעתיד לבוא לא'.

כלומר, שעדיין קדושת השבת במקומה עומדת ו'שבת קביעא וקיימא' (פסחים ק"ז). וזה נרמז גם במה שאמרו חז"ל (שבת י'): 'מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה', שאף לאחר שבית המקדש 'נגנז' עדיין שבת קיים לעולם.

ביו"ב כתב עוד הרה"ק התפארת שלמה זי"ע (בחוקותי) עה"פ (ויקרא כו לד) 'אז תרצה הארץ את שבתותיה וגו' כל ימי השמה תשבות את אשר לא שבתה בשבתותיכם בשבתכם עליה' שהתורה הקדושה מרמזת לנו בזה, כי כל החורבן כולו הוא רק לענין ימות החול, אך בשבת קודש לא פגע כלל החורבן, וכאילו ביהמ"ק עדיין קיים.

וזמניח דבריו מהמבואר בספרי הארז"ל כי גם בזמן הזה אעפ"י שביהמ"ק חרב ואין עבודה ואין קרבן, מ"מ בשבת נעשים כל היחודים שנעשו אז ע"י הקרבנות ועבודת ביהמ"ק ממילא בהעלאת העולמות כמו קודם פגם אדם הראשון, וזה פי' הפסוק (ויקרא יט ל) 'את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו', כאשר את שבתותי תשמורו ייחשב לכם כאילו המקדש על מכונו ונעשו כל העבודות.

ולא עוד, אלא ששבתות הגלות הם יותר נשגבים מהשבתות ששמרו ישראל בזמן שבית המקדש היה קיים, כי אז היו גם ימות החול בעבודת המקדש כראוי, אך בימינו שימות החול חשוכים בשחור הגלות המר והנמהר, ממילא כל תקוותינו ורוח חיינו הוא על יום השבת קודש, בה תנוח נפשינו מנוחת אהבה וידידות, באה שבת באה מנוחה, וממילא יום קדוש זה גבוה הרבה ביותר - בשלימות האהבה יותר משבתות של אותם ימים מקדם, ובזה מבאר, 'אז' דיקא בעידן גלותא 'תרצה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה' בימי השממה של הגלות או אז תשבות את אשר לא שבתה בשבתכם

נוראות מצינו להגה"ק החיד"א (נחל אשכול על איכה) המבאר בלשון הכתוב (א ד) 'בתולותיה נוגות והיא מר לה', כי המצער את נוות ביתו גורם צער גדול ונורא לשכינה הק' (והוא עפ"י המבואר בזה"ק, עיי"ש), וזהו שאמר הכתוב בתולותיה נוגות על כן והיא - השכינה הק' מר לה...

ל. צדיקי בית באבוב היו אומרים כי מי שיש לו שכל בקדקודו יראה להרבות ב'תוספת שבת' בכניסת שב"ק זו, ועי"ז הופך הוא את ימי האבל ליום שב"ק, ונס יגון ואנחה... וכה יעזרנו ה' שנזכה בהאי שתא לעשות 'תוספת שבת' גם ביציאתה...

לא. וכבר אמרו משמו (דרושי צמח צדק למגילת איכה ששמע מאביו בשם הרב מבא"ד שאמר בהיותו בשב"ק בק"ק בראהין) להמשיל את הדבר, למלך שעשה לבנו בגד יקר ומפואר בכל מיני פאר והדר, אך הבן לא השכיל להעריך את חשיבות הבגד ויקרו, ולא שמר עליו כראוי, ונקרע הבגד לכמה קרעים, והוכרח האב לתפור לו בגד חדש, ועדיין לא השכיל

שיכפר על עון ישראל ויחיש קץ הגאולה^ל, כי המשיח בתשובה יבוא מיד וכו'. עכ"ל. וכבר איתא בזוה"ק (ח"ב יב:) 'אמר רבי יצחק, פורקנא דישאל לא תליא אלא בבכי' - גאולת ישראל אינה תלויה אלא בבכי, ונלמד זאת ממה שנאמר (ירמיה לא ח) 'בבכי יבוא ובתחנונים אובילים' לד.

בבכי יבואו - תפילה ובקשה לבניין הבית והגאולה העתידה כתב רבינו הרמב"ן (על ענין 'הנה ישכיל עבדי', ישעיה נג ו, נדפס בכתבי הרמב"ן ח"א עמ' שכד) וז"ל, 'אשים את ישראל בעבור כי הם בגלותם ישימו כל כוונתם בעסקי העולם, ומשים כל אחד כוונה לעצמו ביתו ועסקיו, וראוי להם להיות בוכים ולהתפלל לפני ה' לילה ויום

הבן להחשיב את יקר תפארת גדולת הבגד החדש, ושוב לא שמרו וקרעו כבתחילה, מה עשה האב ברחמיו על בנו, תפר לו בגד בשלישית, אך הפעם לא נתנו לבנו אלא תלאו במקום שמור, ומפעם לפעם קרא לבנו ואמר לו, ראה בני, זה הבגד מוכן עבורך, אמנם לא תקבלהו עד אשר תשוב מדרכיך הנלוזות ותלמד לשמור את עצמך ובגדיך, אז תשוב לקבל את הבגד המפואר. והנמשל, הקב"ה בנה לנו את בית הבחירה, וכבר נחרב הבית בראשונה ובשניה על אשר לא שמרנו עצמנו מטינוף ולכלוך, על כן בשלישית הכין לנו מקדשינו אלא שעדיין לא נתנו לנו, ובכל שנה ב'שבת חזון', קורא לנו, ומראה לנו - ראו נא את הבית השלישי עומד מוכן לרדת ארצה באש מן השמים, אמנם 'בידכם הדבר' - 'שובו אלי ואשובה אליכם'. אם תפסיקו לטנף מעשיכם ותשמרו עצמכם כראוי מיד אורידנו לכם מן השמים, במהרה בימינו אמן.

לב. וכבר המשיל זאת ה'מגיד מדובנא' לאב עשיר ונגיד ששלח את חמשת בניו ל'עבר הים' לגלות למקום תורה, ויהי היום, ואחד מהילדים ושמו 'ראובן' חלה ל"ע, האחים הדואגים החישו אותו לפני ה'רופא' המומחה הגדול, ולאחר שבדקו ב'שבעה בדיקות' נענה ואמר, דעו נא כי מחלתו של אחיכם אנושה היא ואין תרופה למכתו אלא במיני סממנים יקרי המציאות שכמעט ואינם בנמצא רק תמורת 'ממון ודמים' יקרים, השיבו לו האחים, הסר דאגה מליבך, אבינו עתיר נכסים הוא ובעל יכולת, נשלח לו אגרת ומיד ישגר לנו מאוצרותיו המרובים. תיכף נתישב גדול האחים, וכתב 'מכתב' לאביו, וז"ל, לכבוד אבי מורי שליט"א, בחסדך הגדול, שלח הנה מעות הרבה כי ל'שמעון' נשברו המשקפיים, אף 'לוי' זקוק למעות הואיל ובגדיו כבר מרוטים וישנים ואינם לפי כבודו, אחינו יהודה לוה משכנו סך 450 דינרים וכבר הגיע זמן הפרעון, גם בעד 'ראובן' תשלח מעות הרבה כי הוא חולה הנוטה למות והרפואות שהרופא המליץ עליהם עולים להון תועפות... ושלח את האגרת דרך בית הדואר לאביו. כאשר הגיע המכתב לידי האב חשכו עיניו, וכמעט שלא יצאה נפשו מרוב תדהמה וכעס גם יחד... על כסילותו וטפשותו של בנו ה'סופר'... כיצד הפך את היוצרות והזכיר את דבר מחלתו של ה'חולה' בסוף המכתב כ'טפל', והרי כל שאר צרכיהם כאין ואפס ייחשבו בזו השעה שבני - אחיהם מוטל על ערש דווי וחיייו תלויים לו מנגד... והנמשל ברור לכל בר לבב בתוכחה מגולה, לאותם המבקשים מהקב"ה כל צרכיהם, ולבסוף 'נזכרים' להוסיף בדרך אגב גם שייבנה בית המקדש במהרה בימינו... והלא 'בקשה' זו צריכה להיות תמיד בראש מעיינינו.

סח בפני אחד מבני החבורה בעי"ת בית שמש של"ע נתאלמן מזוגתו לפני כארבע שנים, שאמרה לו בתו הנערה בת 16, שאיננה יכולה לסבול צער מסכנותם של אחיותיה הקטנות, באמרה על עצמה, אני עוד הספקתי להרגיש באהבת אם, עד כמה היתה אמנו ע"ה מסורה אלי ודואגת לכל צרכי, ולכה"פ הנני מכירה חסרון הגדול כאשר 'עקרת הבית' איננה ל"ע, אבל, הקטנות שבבית, כבנות חמש ושש, כמעט ולא זכו 'לטעום' ממסירות אם לילדיה, ואינן זוכרות אותה כלל, ואינם מבינות כלל מה חסר להם ביתמותם. באותה שעה פרץ 'האלמן' בבכי גדול ומר, ואמר לה, עתה הבנתי היטב את מצבנו בגלות הארוכה הלזו, עד שאין אנו יודעים כלל מה חסר לנו, ועל זה לבד היה דווה לבנו.

לג. וכבר הבאנו מה שאמר הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע, אילו היו עורכים 'מגבית' ו'דינער' לבניין בית המקדש הרי היו כולם קופצים וממהרים לתרום כל אשר להם... ומאחר שכבר אמר הכתוב 'ציום במשפט תפדה ושביה בצדקה', אם כן אין לנו אלא להוסיף צדקה וחסד... ועל משקל דבריו יש להוסיף, כי בימינו אנו 'המנהג' הוא שאלו אשר אין ברשותם 'מזומן' הרי הם מתחייבים נדבתם ב'אשראי' (קרעדיט קארד), ולדידן, מי שאר אין לו 'מזומן' מעשים טובים לבנות בהם בית המקדש הרי לכל הפחות שיתן א שריי - צעקה לבורא עולם שיחוס וירחם...

לד. כה אמר הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (ח"ח חיי ופעלו עמוד תתתי"ז) בא וראה עד כמה נחוצה התפילה על ה'גאולה', לעמוד לפני הבורא ולהתחנן שיושיענו ויוציאנו מהגלות הארוכה הלזו. כי הנה התורה אמרה 'ביומו תתן שכרו' (דברים כד טו) ואיתא בגמרא (ב"מ קיא.) וכך נפסק להלכה (ח"מ שלט י) שרק אם הפועל תובע את שכרו עובר בעה"ב

באר הפרשה - פרשת דברים - ת"ב

ובן כתב הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (חת"ס פרשת פנחס ד"ה במסורה) לרמוז בקרא (בראשית ט ה) 'אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש', 'דמכם' מלשון דומם ודומיה, לנפשותיכם היינו עינוי נפשנו כלומר 'חורבן הבית', הקב"ה דורש אותנו על כך שאנו שותקים ודוממים על החורבן, מדוע תשתקו ולא תאנחולו בשברון מתניים על נפשכם העלובה לי.

ובה כתב הרמח"ל זי"ע ב'מסילת ישרים' (פרק יט) הנה ודאי צריך שיצטער תמיד צער ממש על הגלות

בביטול עשה של 'ביומו תתן שכרו' ובלאו של 'לא תלין', אבל אם אין הפועל תובע שכרו (אף שבעה"ב בוודאי מחויב לפרוע חובו, אבל) אינו עובר בכל אלו.

וא"כ, אף אם הגיע כבר זמן הגאולה כי הקב"ה נשבע שיגאלנו, עדיין היא תבוא רק אם אנו נדרוש את הגאולה ונבקש אותה, כי אין תובעים אין חיוב לפרוע דייקא בזמנה, וכאן זה ביותר, כי הבעה"ב שמח כשהפועל מניח לו ואינו תובע ממנו שכרו לע"ע, אבל הקב"ה מצטער בכל רגע בצרתם של ישראל, הוא חפץ וממתין שנבקש מאתו שיגאלנו, ואז יביא מיד את הגואל, בב"א.

לה. בטוב טעם ודעת ביאר הגאון רבי שמשון פינקוס זצ"ל (גלות ונחמה, עמ' קמז - קנא), כי ענין הבכיה מורה על ההשתתפות של האדם במצב הרוחני של כלל ישראל, ובצער השכינה. פוק חזי ממנהגו של עולם, שהרי בלוית המת רק קרובי המשפחה בוכים, וכן כל המרגיש קירבה מתעורר לבכי. כך בימים אלו של אבלות על חורבן המקדש והמקדש, נבחן כל אחד כמה מידת קרבתו אל הקדושה, מהי השייכות והשותפות שלו עם עם ישראל ועם הקב"ה. ובזה צריך לעבוד ולחזק את תחושת השייכות... הבוכה מבטא את השייכות לדבר שאבד, את הכאב על החסרון, וכך מתקרב ונקשר יותר אל הדבר. ומסיים שם, מי שאינו מסוגל לבכות בימי 'בין המצרים' על חורבן בית המקדש ועל גלות השכינה, עליו לשבת על הרצפה ולבכות בבכי מר על חורבן המקדש בקרבו, על זה שאינו מסוגל לבכות, ועל שלא אכפת לו, ואין לו שייכות לחסרון בית המקדש, כאשר אינו מרגיש את החסרון של בית המקדש, הרי חסרונו ברוחניות ניכר וגלוי. ועל זה ראוי באמת להתעורר בבכי.

וכה אמר הגאב"ד הגרי"ט וויס זצוק"ל בשם הגה"צ רבי יחזקאל אברהמסקי זצ"ל לדייק בלשון ה'קינה' שקונן רבי אלעזר הקליר (קינה כד) 'על חרבן בית המקדש כי ה'ס וכי הו'דש אספוד בכל שנה מספד חדש', שלכאורה היה צ"ל על בית המקדש כי הורס וכי הודש, ומהו שאמר על חורבן ביהמ"ק, וכי ה'חורבן' הורס והודש... אלא שעל הא גופא קבכינו, על שאין אנו שמים על לב להבין גודל האבל והצער בחורבן ביהמ"ק... אין אנו מתבוננים בגודל החסר והעדר האורה... ואכן החורבן עצמו הורס והודש...

אגב אורחא, מובא מהשל"ה הק' שאמירת מזמור י' שבתהילים מסוגל לעורר הלב להרגיש בצער החורבן. מסופר שבישיבתו של הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע בפרעשבורג, נהגו בכל יום מימי בין המצרים בהגיע עת חצות היום לערוך תיקון חצות כמובא במג"א (סי' תקנ"א מ"ה) וז"ל. 'ובכוונות האר"י כתב שיתאבל בימים ההם אחר חצות היום ויבכה כמו חצי שעה' (וכך נהיגי עד עצם היום בהרבה קהילות), כשליח ציבור שימש הגה"ק רבי פישל סופר זי"ע שהיה איש מורם מעם, ובכיה רבה בכה על הר ציון ששם, עד שכל הקהל געו אחריו בבכי ויללה, יומא חדא נעדר רבי פישל מבינות לספסלי דבי מדרשא, ושלחו במקומו נער אחד צעיר לימים שיואיל לגשת לפני התיבה באמירת תיקון חצות, אותו נער 'אמר' את התיקון, ואף הנעים בגרונו בסלסולים משל הוא עומד עתה בתפילת שבת ויו"ט, ולאחר שתמה אמירת התיקון חצות, נענה החתם סופר ואמר, נער זה צריך בדיקה אחריו אם אינו מכת ש"ץ חלילה... כי היאך יוכל אדם ירא שמים להוציא מפיו את התפילות והקינות על חורבן עיר האלוקים המושפלת עד שאול תחתיה, בכזו שאננות ושאת נפש, כאילו אין זה נוגע לו עצמו, והרבה יש בעובדא זה ללמדנו עד כמה צריך לקונן ולהזיל דמעות כתנים על שריפת בית אלוקינו.

לו. סיפר לי אחד המיוחד מבני החבורה, שלפני כמה שנים נולד לו בן למזל"ט, והנה ב30 שניות (סקונדע"ס) הראשונות לא השמיע הרך הנולד שום קול בכי, ההורים הרגישו שנפשם יוצאת מרוב חרדה דאגה ובעתה, ורק כעבור 30 שניות פתח התינוק בבכי אז נרגעה סערת רוחם ושמחו בלידת בנם למזל"ט אז הבין האב, כי האב מייחל וממתין שבנו יבכה, מה גם שבכי זה הוא 'סימן חיות' של הבן. כיו"ב ייאמר לענין חורבן הבית, הקב"ה יושב ומצפה לקול בכיותנו על החורבן, ומה גם שבכי זה הוא סימן לחיות נפשנו ברוחניות, כי לא אבדה תקוותנו ועדיין חיים אנחנו, ויש לנו תקווה טובה ואחרית טוב.

מאותם שהם רחוקים מת"ק שנה, ואותם שאינם רחוקים מזמן הגאולה אלא כמאה שנים הוא יותר נקל להם שתקובל תפלתם בהיות תפלתם שוה, וכן 'הקרוב קרוב', קרובה תפלתו להיות נשמעת, דמיון העומד רחוק מן המדינה שלא תקפץ לו הדרך כל כך מהרה כמו העומד קרוב להמדינה. טעם ב, כי להיות הענין גדול הערך צריך ריבוי תפלות דור אחר דור כדי שתקובל תפלת הגאולה, ובהיות נשלמות תפלות הצריכות וידועות לו ית' אז בדור ההוא תקובל תפלתם, גם כי בזמנים הקודמים לא היתה מקובלת, ובעת שנשלם סכום התפלות הצריכות תקובל התפלה, לא בשביל תפלה זו לבד, כי אם בהצטרף אותה עם התפלות הקודמות, באופן שכל התפלות הקודמות הן מועילות גם כן, וכשתתקבל תפלה זו לדור אחרון כשתצטרף עם הקודמות הרי היא כאילו נתקבלה תפלת הראשונים, כיון שהיתה סעד לקבלת תפלה זו. עכ"ל.

ובך הוא לשון המדרש (בר"ר יג ב), על הא דכתיב (בראשית ב ה) 'וכל שיח השדה' - 'כל תפילתן של ישראל אינו אלא בית המקדש, מרי יתבני בית מקדשא, מרי מתי יתבני בית מקדשא' - אדוני, ייבנה בית המקדש, אדוני מתי ייבנה בית המקדש, כי חו"ל דרשו תיבת 'שיח' שהוא מלשון תפילה, כמו 'ולפני ה' ישפוך שיחו' (תהילים קב א), ושדה קאי על בית המקדש (מפרשים), וכלומר, שצריך להרבות בתפילה ובתחנונים על ביאת משיח צדקנו ולישועתן של ישראל, ואתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד, וכבר כשל כוח הסבל מצרות הכלל והפרט מרוב אריכות הגלות המר הזה. והמצפה זוכה ורואה בשמחתה - לשון הוזה, שכבר היום רואה בשמחתה (קדושת לוי איכה, ועוד ספרים)¹².

ועל החורבן, מצד שזה גרם מיעוט כביכול לכבודו ית', ויתאווה לגאולה לפי שבה יהיה עילוי לכבוד השם יתברך, ויתפלל תמיד על גאולת בני ישראל - שיתגלה כבוד שמים. ואם יאמר אדם מי אני ומה אני ספון שאתפלל על הגלות ועל ירושלים, וכי מפני תפילתי יתבנסו הגלויות ותצמח הישועה, תשובתו בצדו, כאותה ששנינו (סנהדרין לו.) לפיכך נברא אדם יחידי כדי שכל אחד יאמר בשבילי נברא העולם, ונחת רוח הוא לפניו יתברך שיהיו בניו מבקשים ומתפללים על זאת, ואף שלא תיעשה בקשתם מפני שלא הגיע הזמן או מאיזה טעם שיהיה, הנה הם עשו את שלהם והקב"ה שמח בזה, עכ"ל.

ביתר שאת כתב המבי"ט (שער התפילה פ"ז) להוציא מאותם האומרים וכי תתכן שתתקבל תפילת דורות האחרונים - מה שלא פעלו כל הדורות הראשונים שהיו לפניו, ומבאר בטוב טעם ודעת, כי כמה שאנו יותר עמוקים בגלות יותר קרוב הדבר שתפילתנו נתקבל משיני טעמים. א. כי הגנו יותר קרובים לגאולה. ב. כי תפילתנו מצטרפת לתפילות הקודמות של כל הדורות הקודמים וממילא גדול כוחה עד מאד.

וז"ל המבי"ט, ונראה כי על ענין נפלא בזה שהיא גאולתן של ישראל גאולה נצחית שאין אחריה גאולה צריך להרבות בתפלה דורות ראשונים ואחרונים, ומועילה תפילת הראשונים לתפלת האחרונים, ויותר נקל הוא לאחרונים הקרובים יותר לזמן הגאולה שתתקבל תפלתם מהראשונים מב טעמים: הטעם הראשון, כי הרחוקים מן זמן הגאולה הם צריכים הפצר והעתר יותר שתקובל תפלתם לדבר רחוק אלף שנים מהזמן

לז. וכך איתא מהרה"ק ה'תולדות אדם' זי"ע בריש פרשת פקודי כתבה תורה, 'אלה פקודי המשכן משכן העדות', ובכפל הלשון 'משכן - משכן', פירש"י ז"ל, רמז למקדש שנתמשכן ב' פעמים עבור עונותיהם של ישראל, וקשה לכאורה האִיך היה יכול להתמשכן, והרי המקדש היה לבני ישראל כמו כסות יום ולילה, שזמן חזרתו הוא תדיר, ואין זמן מיוחד לזה כמו כסות יום לבד או כסות לילה לבד, ואיך היה יכול להתמשכן. ולא עוד אלא שהוא כמו רחיים ורכב, שהם מדברים שנפשו וחיותו של אדם תלוי בהם, וכתיב (דברים כד ו) 'לא יחבול רחיים ורכב כי נפש הוא חובל' ומכל שכן המקדש שכל שפע וחיות ישראל היה יוצא משם, ובוודאי הקב"ה מקיים התורה הקדושה בעצמו גם כן כנאמר (ישעי' נא ד) 'כי תורה מאתי תצא', ואיך היה יכול להתמשכן.

אבל האמת שהדין הזה אינו שייך רק כשאדם יודע ומכיר ב'חסרון', שחסר לו הדבר הנצרך לו כמו שנצרך לו לאדם כסות יום או לילה, אז מחויב המלוה להחזיר לו בזמנו, וגבי רחיים ורכב אינו יכול כלל למשכנו. אבל אם אינו מרגיש כלל בחסרון, או שאינו מרגיש כלל שהוא חיותו, אז בודאי אין שייך דין זה כלל, וכמו שנאמר על ענין זה (שמות כב כו) והיה כי יצעק אלי... והיינו דוקא בדבר שמרגיש חסרונו עד שצועק עליו כשהוא חסר לו.

וכבר הפליגו קמאי בשכרם של המתאבלים על ירושלים, וכמו שאמרו (תענית ל:) כל"ה המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה. וכך איתא בזוה"ק (שמות נ"ה: ע"פ תרגום), רבי יהודה היה יושב לפני רבי שמעון והיה קורא, כתוב (ישעיה נב) 'קול צופף נשאו קול יחדיו ירגנו' קול צופף - מי הם צופף, אלא אלה הם שמצפים מתי ירחם הקב"ה לבנות את ביתו. נשאו קול - ישאו קול היה צריך להיות, ומהו נשאו קול, אלא כל אדם

מין הבאר

הגה"ק רבי חיים פאלאג'י (בספר 'מועד לכל חי' חודש אב אות סו) מביא בשם ספר 'קטורת המזבח' המקונן על חורבן הבית מכפרים עוונותיו וזוכה לאריכות ימים, ובניו לא ימותו בחייו יראה זרע יאריך ימים. מפורסמים הדברים שהגה"ק המהר"י אסאד זי"ע היה שומר את הדמעות שהזיל בעת עריכת תיקון חצות, והיה משתמש בהם לעת מצוא להצלת בחורי ישראל מגיוסם לצבא הנכרים (תולדות שמואל, קליין תרצ"ו פ"ט ט - רח"ל, ועוד אותות ומופתים רבים פעל על ידם. ובכלל הדברים גם הצלת בחורי ישראל מרדת שחת על ידי הצר הצורר רח"ל, וכמו שאמר החת"ס שהבוכה בימים אלו על חורבן הבית זוכה לבנים טובים (הגר"ב מנדלזון גאב"ד קוממיות). והזמן גרמא להעתיר על הצלחת הבנים בתורה ויר"ש, להינצל מן הגזירה הנוראה של 'קרא עלי מועד לשבור בחורי'. ולא דווקא לגבי ה'בנים' אף גם לגבי ה'אבות', וכמו שכתב ה'קב הישר' זי"ע (פצ"ג) וקבלה אמיתית היא בידי, כל מי שבליבו תדיר צער על גלות השכינה זוכה לכתר תורה. אגב אורחא, חידוש נפלא כתב הרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע (אגרא דפרקא אות יב), וז"ל, נ"ל, כשילמוד האדם איזה דבר ואינו מבין, יתמרמר על הגלות ויתפלל על הגאולה, עי"ז יתעורר דעתו להתבונן מה שלא ידע וכו', ויתמרמר על הגלות ויתפלל על הגאולה ותתחזק דעתו ויראה פלאות מה שלא ידע (ע"ש מילתא בטעמא).

אמור מעתה, שכדין עושה עמנו השי"ת ואין עול צדיק וישר הוא, שהשי"ת יושב ומצפה, שישראל עמו יתיישבו בדעתם היטב זאת, איך שנחסר להם המקדש, אשר היה להם חיות הנפש וכסות יום ולילה, ואין לנו במה לכסות עצמינו ובמה להחיות נפשינו, ותיכף ומיד כאשר אדם מישראל מיישב זאת בדעתו ודואג מקירות לבו על חסרון בית קדשנו, אזי מחזיר לו השי"ת המקדש ללבו ומשרה שכינתו עליו וטועם מעבודתו יתברך כל מיני מתיקות ועריבות מעין עוה"ב, וזהו והיה כי יצעק אלי ושמעתי, באם יצעק אדם ע"ז ויתמרמר בכל לבו על החסרון שיש לו מהמקדש, אזי תיכף ושמעתי, וניתן לו המשכון בחזרה כדין התורה, ומשרה שכינתו עליו ויוכל להמשיך כל השפעות טובות לישראל מן המקדש העליון הבא אליו. וכאשר יעזור לנו השי"ת שכל ישראל יחד ישובו בתשובה שלימה לפניו יתברך וכל דאגתם ומאווים לא יהיה רק לזכות כעת לביהמ"ק אשר הוא כל חייהם, אזי תיכף יוחזר לישראל המקדש הכללי שהוא לכל ישראל יחד, וכעת בגלות המר מי שזוכה לדאוג עבור המקדש וצועק בכל לבו תפשו להשי"ת ע"ז אזי מיד נותן לו חלקו הפרטי שיש לאדם במקדש, וטועם מנועם העליון. עכ"ל.

לח. הגה"צ רבי אליהו לאפייאן זצ"ל היה אומר, שב'קלם' היו מדייקים בלשון הגמ' כל המתאבל, שכידוע היכן שנאמר 'כל' הרי זה בא לרבות, ומה באו חז"ל לרבות כאן כשאמרו 'כל' המתאבל, אלא שלמדו אותנו, שאפילו אם יש בידי אותו 'מתאבל' עבירות ואינו ראוי לראות בשמחת ירושלים, מ"מ עצם האבלות על המקדש מביאה קדושה על האדם עד שכבר יוכל לזכות ולראות בשמחתה (בית קלם עמ' שצו).

סיפר הגאון רבי אלחנן וואסערמאן זצ"ל, פעם בעת אסיפת הרבנים לדון בענייני השעה, הראה ה'חפץ חיים' זי"ע את דברי ה'תנא דבי אליהו' (רבה פ"כ ד"ה פעם אחת), ולא גלגל הקב"ה והביא פרס ומדי לעולם אלא בשכרו של כורש שהיה בוכה ומתאנח בשעה שהחריבו העכו"ם את בית המקדש. הוסיף על כך ה'חפץ חיים', שכאשר נחשוב את מניין השנים, נמצא שבאותה שעה היה כורש בן שבע שנים בלבד, ויש לנו להתבונן, מה וכמה משיג ילד (נכרי) רך בשנים להבין את גודל החורבן, ואעפ"כ בשכר שבכה על חורבן הבית הביא הקב"ה את מלכות פרס ומדי לעולם, ק"ו לדידן, כמה שכר טוב יש לבורא ליתן לנו על אבלותנו על החורבן הגדול והנורא.

ואיפה אנחנו עד שימצא אותנו כמו שנאמר (הושע ט י)
'מצאתי ישראל', וכשימצא אותנו כביכול ישמח איתנו
- על ידי שלא ידך גיסא אנו מבקשים אותו בגלות ואנו
שואלין איה מקום כבודו להעריצו... ע"כ^מ.

הבט וראה, עד היכן הדברים מגיעים כי ביום הזה אנו
כביכול באותו מצב של השכינה - שהוא גם כן
בזכה על גלות ישראל והשכינה, וממילא קרבתנו אל
ה' ממש כיום מועד, שהוא זמן קרבה גדולה אל הקב"ה,
ולפי זה יובן מה שאמר הרה"ק רבי פינחס מקאריין
זי"ע (ע"י בהערה) שאז נמצא האדם כביכול באותו מקום
שהקב"ה נמצא ועל כן יכול לפעול מה שרוצה^{מא}.

איתא מהרה"ק ה'עבודת ישראל' זי"ע (אבות ג א) כמשל
לאחד שפיזר אבנים טובות בתוך האשפה, וציווה
לבנו ללקט אותם ולנקותם מן הטינופת, הרי וודאי
שיגדל שברו של הבן בקיום מצוות האב בזה, יותר
מבציוויים אחרים, שהרי קשה עליו המלאכה - ללקט
מתוך הטינופת... יש ימים בשנה שהם שפלים, דהיינו
בין המצרים, שאז ביד האדם להעלות יותר... ומה

שבזכה ומרים קולו על חורבן ביתו של הקב"ה, זוכה
למה שכתוב אחר כך - יחדיו ירננו, זוכה לראותו מיושב
בחדוה, ע"כ^{לט}.

ובהם הם דברי הרה"ק ה'קדושת לוי' זי"ע (מגילת איכה
ד"ה כל) וז"ל, כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה
בשמחתה (תענית ל:) הכלל הוא, כל כוחות האדם נמשך
אחר המחשבה, בזה (כלומר במה) שהאדם חושב נמשך
כל עצמות האדם, ונמצא כאשר האדם חושב בקדושה
ומתאבל על ירושלים אז מחשבתו ועצמותו בקדושה,
ו'זוכה' הוא מלשון הודככות, אז האדם מזדכך ורואה
עתה בשמחתה קצת, דהיינו שמשגיג קצת משמחת
ירושלים איך יהיה לעתיד לבוא.

קרא עלי מועד - קרבתנו אל ה' ביום זה, והעבודה מתוך שמחה
כתב הרה"ק מראפשיין זי"ע ('זרע קודש' פרשת דברים ד"ה
במדרש ג), שהנה בקינות נאמר (איכה א א) 'איכה
ישבה בדד', ופירוש תיבת איכה הוא מלשון איכה,
שכביכול יתברך שואל עלינו משך כל ימי גלותינו איה,

לט. ודע, שע"י האבלות על חורבן הבית אנו ממשיכים את הקשר והדבקות לבוא כל העולמים, וכך אמר הרה"ק
ה'חתם סופר' זי"ע (דרוש לז' אב תקצ"ט) על הפסוק (תהילים קמז ב) 'בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס', שלכאורה
צריך ביאור מדוע נאמר 'בונה' בלשון הווה ולא 'יבנה' בעתיד. אלא, עפ"י דברי חז"ל (מכילתא יתרו) כשאתם זוכים
אתם מונים לבנינו, וכשאי אתם זוכים אתם מונים לחורבנו, ועומק הכוונה הוא בהקדם מה שאמרנו (ר"ה ל. ברש"י ד"ה
ל"צ, ועוד) שבית המקדש השלישי ירד בנוי מן השמים - ומי הוא הבונה אותו, ובמה יהיה נבנה, זהו על ידי הבכיה
והצער של אבלי ציון המתאבלים על חורבנו, ובכל שנה, בזה שבני ישראל מתקבצים לבכות על חורבנו הרי הם
מוסיפים בבנינו, וכשיוגמר זה הבנין ירד למטה הבית בנוי ומשוכלל... והנה אנו עוסקים בבנינו זה כב' אלפי שנה -
וכמספר השנים שאנו מתאבלין על חורבנו - כן מספר השנים שהוא נבנה כי ההספד והבכי על החורבן הוא עצמות
הבנין. ולכן נאמר 'בונה' בלשון הווה, כי הקב"ה הולך ובונה בכל עת את ירושלים ע"י שנדחי ישראל מתכנסים כאחד
לקונן ולבכות על אריכות הגלות המר הזה.

מ. משל לבן יקיר שראה איך שבאו מרצחים שפלים והורגים את אביו ואמו לעיניו, הרי הבן שרוי בצער ואבל
ימים רבים ומ"מ אינו תר ומחפש אחריהם בידעו כי הלכו לבית עולמם וכל עוד שלא יקיצו וירננו ישני עפר
לא יזכה לראותם בעיניו... אבל אם רשע שפל לקח את האב והאם בשבי, יהפוך הבן את כל העולם כולו בחיפושיו
אחר אביו ואמו, לא ינוח ולא ישקוט עד שימצא את שאהבה נפשו, ובשעה שימצאם יתרגש הבן עד מאד וישפוך
נפשו בזעקתו ושאלתו לפני אביו, 'איכה' - חפשתי אחריך, והאב אומר לו - גם אני חפשתי תמיד אחריך...

מא. כדברים האלו כתב ב'אמרי פינחס' (אות ש"פ), 'במקום שהשי"ת שורה, שם כל המלאכים והעולמות והממונים',
וכיון שביום זה כביכול השכינה מייללת לכך כשהאדם גם כן במקום הזה הוא נשמר בשמירה מעולה... ולכן
בתשעה באב כשיושבין על הארץ, יכולין לפעול אצל השי"ת בתפילה מה שצריכים. עוד כתב שם (אות שפ"א) שאם
יחסר לאדם איזה דבר, עת טוב היא להתפלל ולבקש מהשי"ת על זה בתשעה באב בעת שיושבין על הארץ.

יש שביארו (פרקי אמונה א-ב שסב, להגאון מרדכי גיפטער בשם רבו הי"ד) לפי זה את הפסוק (איכה א טו) 'קרא עלי מועד',
ש'מועד' פירושו מלשון 'וועד' - שביו"ט בא הקב"ה להתוועד יחדיו עם עמו ישראל באהבתו כי רבה, ואף בתשעה
באב הקב"ה מתוועד עמנו - כי אהבה גדולה יש לו לבניו בראותו היאך שהם יושבים על הארץ ומבכים מרה את
ריחוקו מאיתנו ועל שכינתא בגלותא.

באר הפרשה - פרשת דברים - ת"ב

שיוכל אדם לתקן בט' באב שהוא בשפלות, אינו יכול לתקן בשמחת תורה^{מב}.

אמנם אין הכוונה ב'אבלות' על החורבן ל'עצבות' גרידא, וכדברי הרה"ק ה'עבודת ישראל' זי"ע (פרשת מסעי) 'ועיקר הענין להתחזק ולאמץ את לבבו בעתים הללו לבלתי יפול ברשת ההתרשלות מעבוד ה' חלילה, ואפילו בתשעה באב שהוא חושך למראה עין, הגם שיש לבבות במר נפש על כל אשר מצאתנו ביום ההוא, מכל מקום יש לשמח לב המלך בשמחה העתידה שבו יולד מנחם ויגאלנו במהרה וישמח ה' במעשיו והיתה לו המלוכה בימי קדם^{מג}.

ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה במעשינו עד עתה, עד שגרם להם ולנו אותן הצרות^{מז}, שבזכרון דברים אלו נשוב להיטיב, עכ"ל. והביא ה'משנה ברורה' (סי' תקמ"ט סק"א) והוסיף עליהם, 'לכן חייב כל איש לשום אל לבו באותן הימים ולפשפש במעשיו ולשוב בהן, כי אין העיקר התענית ואין התענית אלא הכנה לתשובה' (עיי"ש עוד) ^{מה}.

וכמוכן מאליו, עיקר התשובה ותיקון המעשים הוא בהתבוננות בסיבות שהביאו לידי החורבן הנורא ולכל אריכות הגלות, ולתקן אותם 'אבות נזיקין'^{מו}, שעיי"ז נזכה שייטיב ה' שבות עמו במהרה.

בתיב (עמוס ה א-ב), 'שמעו את הדבר הזה אשר אנכי נושא עליכם קינה בית ישראל, נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל וכו' אין מקימה, ומבאר ה'מלבי"ם', שהנה כאשר אדם נופל נפילה שאין בה סכנה הרי אין צורך לבוא לעזרתו ולהקימו אלא הוא מקים א"ע

ובנו חורבות עולם וקרא לך גודר פרץ - בניין ביהמ"ק ע"י העמדת גדרים וסייגים

נודע מה שכתב הרמב"ם (הל' תעניות פ"ה ה"א) בזה"ל, יש ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהן, כדי לעורר הלבבות לפתוח דרכי התשובה,

מב. ב'אמרי פינחס' (אות תד) כתב בשם הרה"ק רבי פינחס מקאריץ זי"ע 'שתשעה באב מכפר עוונות מחמת שנעשים נשברים ונדכאים מאד, על כן אחריו קצת הרגשה כמו אחרי יום כיפור'.

מעין זה הביא בספר 'שפתי חיים' (מועדים ח"ד עמ' רצד) בשם הגה"ק רבי ישראל סלנטר זי"ע שניתן להתעלות ברוחניות בתשעה באב לא פחות ממה שהאדם מסוגל להתעלות ביום הכיפורים.

מג. וכבר אמר הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע (מעשה איש ח"ד קסג, י"א בשם הגר"ז מבריסק), שלכאורה יש מקום להקשות שהרי 'איכה' דברי נבואה היא, והרי אמרו חז"ל (שבת ל:) 'אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה', א"כ קשה כיצד נתנבא ירמיהו את 'מגילת איכה' שהם דברים הקשים כגידים ומוציאים את האדם מכלל השמחה. אלא מכאן, שאפשר לשמוע נבואות קשות ואף לקונן עליהם - בכו תבכה בלילה... ובאותה העת גם להיות בשמחה, והיינו שוודאי צריך 'להתאבל' אבל לא להיות ב'עצבות' (וזהו 'בין המצרים' שצריך להלך בין האבלות לשמחה, בלא ליפול לעצבות ח"ו).

פשיטא ואין צריך לומר, עד כמה צריך להתרחק מ'הוללות' ומדברי שחוק ולצנות רח"ל, ונוראות אמר הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע (אמרי פנחס אות שע"ח), 'שהשחוק בתשעה באב הוא סכנת נפשות, כי כשאדם במקום המלך אזי הוא נשמר, מה שאין כן כשנתרחק משם הוא בלא שמירה וביום הזה השכינה כביכול יושבת על הארץ'. **מד.** וכמו שכתב ה'חתם סופר' (דרוש לו' אב תקנ"ט, ד"ה ירמי', עמו שז) 'וכבר מילתנו אמורה שבכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו יצא מירושלים'.

פעם נתאחר הרה"ק רבי דוד מטאלנא זי"ע מלהיכנס לעריכת שולחנו הטהור, בעת ישיבתו אצל השולחן הסביר לחסידיו, הנה עתה היה אצלי משיח בן דוד גואל הצדק, ושאלתו בפיו האם יתגלה זה עתה ויגאל כבר את בני ישראל מגלותם המרה, או שעדיף שעוד יתמהמה מאחר שיש עוד נשמות רבות הצריכות לבא אל תיקונם, ולאחר ביאת הגואל לא יהא בידם לתקן עצמם עולמית, ועניתי לו, שלדעתי אכן יש לרחם על אלו הנשמות, ולכן עדיף שימתין להתגלות עד שיתקנו כל הנשמות הצריכות תיקון. נענה אחד מהעומדים - 'וכי בגלל אותם כמה בני בליעל שעדיין לא הגיעו אל תיקונם אנו צריכים לסבול', הפטיר לעומתו הרה"ק ואמר לו, 'הן אתה הוא אחד מאלה'... כל אחד יתבונן בעצמו בשמעו עובדא זו... כי מי יאמר זיכיתי לבבי, ומי יודע בשל מי הסער הגדול הזה.

מה. על כן יאמרו המושלים, 'מעשה' בקמצן נורא, גדולת קמצנותו אינה ניתנת לשער ולשער, מיום שנברא העולם לא נברא קמצן כמותו, ואפילו לאשתו ובניו לא היו מסוגל להוציא משלו ולתת להם אפילו פרוטה אחת. כל מחסורם נפלו על קופות הצדקה, שהוצרכו לשלוח אוכל לשבת ובגדים ללבוש כפשוטו.

בכוחות עצמו, אמנם אם יפול נפילה מסוכנת עד שאינו יכול להתרומם בעצמו מיד יחושו אליו כל קרוביו וידידיו לעזור אותו. ולזה אמר בת ישראל נפלה, לא תוסיף קום - שאין לה כח לקום מעצמה, ואם כן מן הדין היה שכל שרפי מעלה יבואו לעזרתה, ועל כך מקונן הנביא מדוע לא באו לעזרתה. והתשובה היא כאמור

בהמשך העניין (פסוק ה) 'כי כה אמר ה' לבית ישראל דרשוני וחיו', ופירש בתרגום יהונתן 'תבעו דחלתי ואתקומו' - תבקשו יראת שמים ועי' תחיו. וללמדנו, מה גרם לחורבן, הרי הוא החסרון ביראת שמים ולכן נפלה בתולת ישראל ואין מושיע לה, כי התיקון הוא בידה - ומה הוא ה'תיקון', ע"י ההתחזקות ביראת ה' מן,

ויהי באחד הימים, שב האיש לביתו ופגש בבנו בן התשע, ובשמחה רבה אמר לו בני יקירי - החלטתי לערוך לך מחר טיול, לבו של הבן התרחב, ותמה איך יכול להיות, איזה טיול יערוך עמי אבי שלא יעלה לו אפילו פרוטה אחת... להיכן ניתן ללכת ולטייל מבלי לשלם אפילו פרוטה אחת. ואכן למחרת, אמר לו האב - יוסלה הולכים, והמה הלכו ל'שוק' הגדול, כמובן ברגל - ח"ו ללא אוטובוס. בשוק ראו מוכרי פירות, ירקות וגם מוכרי דברי מאפה. והרי לכל מאפיה יש 'וונטה' לצד רה"ר כדי שהעולם יריחו את ריח הניחוח ויתאו לקנות ממטעמיהם. גם לאפו של בן יקיר זה נכנסו הריחות, אבל הוא לא העז לבקש מאביו שיקנה לו משהו באותה מאפיה, כי לא אבה להתפלל 'תפילת שוא'...

האב הביט בפני בנו וראה והרגיש כי ריח האפיה מכה בחוטמו, אז גילה האב נדיבות לב עצומה וכה אמר לו - אם תתנהג כראוי בבית הרי למחר... אזי למחר... אקחך שוב פעם לכאן, להריח את ריח הניחוח... ולדידן, הרי כל בר דעת קטן מבין שמלעבור בסמוך למאפיה לא ישבע האיש, ורק אם נכנסים בפנים... ומכניס לקרבו מדברי המאפה - עד שהם נהפכים להיות בשר מבשרו ודם מדמו, אז ישבעו ויתענגו.

כיו"ב ייאמר על עניין האבלות והתענית, הנה כל בני ישראל עוברים מידי שנה בשנה בבין המצרים ומריחים את האבלות... ג' שבועות ואח"כ תשעת הימים ונגמר בת"ב החמור, אמנם לא די לנו 'לעבור' בסמיכות אליהם - להריח את עניינם, אלא להכניסם אל קרבנו - להבין על מה אבדה הארץ, לדעת כי על 'שנאת חנם' נרדפנו, ולהשכיל מה עלינו לעשות בכדי לתקן את זאת, כי אם ח"ו רק עוברים בסמוך אליהם ואין מכניסים את עצמיותם לקרביו, אינו נעשה 'חלק' מזה, הרי ח"ו יצטרכו לעבור בשנה הבאה עוד פעם כאן.

מו. מעשה היה שניגש הרה"צ רבי וועלוול מאוזרינא זצ"ל לרבו הרה"ק מטשורטקוב זי"ע לאחר תשעה באב, והתאונן על מצב אחינו בני ישראל בעת גלותם, ואמר, מה נוכל עוד לעשות, הרי כבר צמנו והתענינו ואף נהגנו בכל הלכות האבלות על חורבן ציון וירושלים, עבר קציר כלה קיץ ועדיין לא נושענו. השיב לו הרה"ק, הינך סבור ש'תענית' היינו בשעה שמונע מעצמו אכילה ושתייה, אך האמת היא שישנם הרבה ש'מתענים' הגם שהם אוכלים ושותים, והכוונה היא, כאשר אדם מונע עצמו מכל דבר אסור אף שנפשו מחמדתו ויצרו הרע דוחק בו - הרי זה נחשב שהינו בתענית, וסיים הרה"ק ואמר כאשר כולנו נתענה תעניות כאלו ונמנע עצמנו מן החטא אז נוכל להיות סמוכים ובטוחים שכן דוד יבוא ויגאלנו מיד (הובא בדברי דוד).

מו. איתא בגמרא (ב"מ פה:) על הפסוק (ירמיה ט יא) 'על מה אבדה הארץ' - אמרו חכמים ולא פירשוהו, אמרו נביאים ולא פירשוהו, עד שפירשו הקב"ה בעצמו, שנאמר (שם יב) 'ויאמר ה' על עזבם את תורת אשר נתתי לפניהם'. וצריך ביאור, אם החכמים והנביאים לא ידעו על מה נענשו בני ישראל בחורבן ביהמ"ק והגלות, א"כ מה טענה יש על בני ישראל, הרי ק"ו הוא שגם הם עצמם אינם יודעים על מה אבדה הארץ. אלא הוכיח מכאן הגאון רא"מ שך זצ"ל, כי אכן, פעמים רבות מכיר האדם מה הן נגעי עצמו אף יותר טוב מהנביאים והחכמים, כי ענין התיקון שייך אצל כל אחד ואחד לפי מה שהוא... וכל אחד יודע את הדברים שבלב שהוא עצמו צריך לתקן ולשפר, וזהו שאמרו 'שאלו לחכמים, לנביאים ולא פירשוהו' ואעפ"כ יש ביד האדם עצמו לדעת היטב מה עליו לתקן, והוא דברים שבין אדם לקונו בלבד.

ושמעתי להוסיף בזה דבר נפלא, כי הנה אמרו חז"ל (ב"ב יב:) 'מיום שחרב בית המקדש ניטלה נבואה מן הנביאים וניתנה לשוטים', עוד אמרו (סוטה ג.) 'אין אדם חוטא אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות', ומעתה יש לומר שכאשר שאלו את הנביאים על מה אבדה הארץ לא ידעו לענות כי היה זה לאחר שחרב בית המקדש וניטלה הנבואה מהם, ולמי ניתנה - 'לשוטים', לכל אחד ואחד ברוח שטות שיש בו משעה שחטא, כי שם ניתנה לו כח נבואה לדעת 'על מה אבדה הארץ' ובאיזה דבר עליו להתחזק...

כדכתיב (דברים כח כט) 'והיית ממשש בצהרים כאשר ימשש העור', ואינם חוזרים לאיתנם עד שוב ה' את שיבת ציון ואז עין בעין יראו. ולזה אנו אומרים בתפלה 'ותחוינה עינינו', משא"כ עכשיו אין לנו ראייה כלל, וזהו שאמר עיני נגדה ולא תדמה - דמות עין כלל, עד שישקוף וירא ה' משמים ואז יאירו עינינו כבתחלה ב"ב. וק"ל, עכ"ל. וממשיך לבאר מדוע באמת הננו ממששים בצהרים כמו עיוור וסומא, על כך נאמר עיני עוללה לנפשי מכל בנות עירי, וכהמשך לשונו, 'עין כי גבהו בנות ציון ותלכנה נטויות גרון ומשקרות עיניים'

ובעשיית גדרים וסייגים שהם ה'חומות' המרחיקים צר ואויב לבוא בשערי 'ירושלים' מח.

ובה ביאר הגה"ק הרבי ר' יהונתן אייבשיץ זי"ע (אלון בכות על איכה) במאמר הנביא המקונן (איכה ג מט-נא) 'עיני נגדה ולא תדמה מאין הפוגות, עד שישקוף וירא ה' משמים, עיני עוללה לנפשי מכל בנות עירי' וז"ל, אמר עיני נגדה כל כך עד שלא תדמה - שאבדה צורת ודמות עין כלל. והמקונן אמר (ה יז) 'על אלה חשבו עינינו', רבעו"ה בזמן החורבן ניקח מאתנו מראית העין,

מח. ובעניין זה ביארו את האמור ב'מגילת איכה' (א ט) 'טומאתה בשוליה', במשל למה הדבר דומה לאחד שראה את רעהו מתעטף בטלית נאה והתאוה אף הוא להשיג כמותה, מיהר לשאול את חברו היכן קנית טלית משובחת זו, והשיב לו אצל איש פלוני במקום פלוני, הלך הלה וביקש מהמוכר שיתן לו טלית, הביא לו המוכר את מבוקשו, אך הזהיר אותו שיתפור את שולי הבגד בכדי שלא יפתחו כל התפירות, אך הלה לא השים ליבו לדברי המוכר ולא תפר את השוליים, ואכן לא עבר זמן מרובה והחלה הטלית להיפרם ולא נשאר ממנה אלא חוטים חוטים... ותעל חמת הקונה וירץ אל המוכר בשאלת 'למה רימיתני'... והלא שילמתי לך במיטב כספי בשביל טלית משופרא דשופרא והנה נתת לי 'זיבורית דזיבורית' (סוג ג')... השיב לו המוכר, הנה טלית זו היא אכן ממין משובח, ומה אעשה לך כי 'התחכמת' ולא שמעת בקולי לתפור את השוליים... וזהו שאמר הכתוב טומאתה בשוליה, שמאחר שלא נזהרו 'בשוליים', ולא הציבו גדרות וחומות לשמור בשמירה מעולה אזי היה מקום ליצר הרע להיכנס ולהחטיאם עד שנפלו לגמרי.

נוראות אמר הגה"ק ה'בן איש חי' זי"ע (עיי' בא"ח דרשות, פרשת בהעלותך ד"ה וכי תבואו מלחמה) בדברי חז"ל (בר"ר סה כ) על הפסוק (בראשית כז כב) 'הקול קול יעקב והידים ידי עשו' - בשעה שיעקב מרכין בקולו (נחלש מלהשמיע קולו בתורה ובתפלה) ידי עשו שולטות, ולכאורה קשה מדוע הזכירו את ה'ידים', והרי עיקר כוחו של עשו הוא בחרב, וכמו שברכו יצחק 'על חרבך תחיה' (פסוק מ), וה'יד' אינה אלא אוחות את החרב. וביאר על פי מה שאמרו חז"ל (בר"ר ה י) בשעה שנברא הברזל בששת ימי בראשית התחילו כל האילנות מרתתים ומתייראים, כי עתה נברא הברזל שממנו עשוי הגרזן שהוא משחית וגודע את העצים, 'אמר להם הברזל, מה לכם מרתתים, עץ מכם אל יכנס בי ואין אחד מכם ניזוק', כלומר, שאי אפשר לחטוב את העץ על ידי הברזל שבראש הגרזן בלבדו, כי עדיין נצרך להשים בתוכו חתיכת עץ שתשמש כ'בית יד', ואז יוכל חוטב העצים להניף ידו בחזקה לגדוע את העץ. נמצא שכל כוחו של ה'ברזל' כנגד ה'עצים' הוא רק באמצעות ה'עצים' עצמם. וזהו שדייקו חז"ל בלשונם על ידי עשו, שאף שעשו קיבל את כח ה'חרב' מיצחק, אך אי אפשר לחרב בלא בית יד, ועל דרך זה אין עשו יכול להשתמש בכוחו אלא אם יש לו 'סיוע' מיעקב, והיינו באופן שנחלש קול יעקב. ובזה ביאר היטב לשון התפלה (מוסף של שלוש רגלים) 'ואין אנחנו יכולים לעשות חובותינו בבית בחירתך בבית הגדול והקדוש שנקרא שמך עליו מפני היד שנשתלחה במקדשך', ש'יד' זה מורה על ה'בית יד' והסיוע שנתנו בעוונותינו לעשו וממשיכי דרכו, שרק מכח זה היו יכולים להחריב את בית המקדש.

וכדרך שהדברים אמורים בכלל כך נאמרו גם לפרט, שאי אפשר ליצר הרע להחריב את בית המקדש הפרטי של כל אחד ואחד אלא אם נותן לו 'יד' - על ידי שאינו עומד כחומה בצורה על גדרי הקדושה. ושומר נפשו ירחק מלסייע לשונא הגדול הוא היצה"ר לכבוש את מקדשו ותפארתו.

ועלינו להעמיד לנגד עינינו הא דאיתא בגמ' (תענית כט.) כי האויבים הציתו אש בבית המקדש בתשעה באב סמוך לחשכה, והיה דולק והולך כל יום עשירי באב, עד שאמר רבי יוחנן, כי אילו הוא היה באותו הדור הרי היה קובע את זמן התענית ל' באב, שאז נשרף רובו של היכל, אך מכל מקום תקנו חכמים להתענות בתשיעי ולא בעשירי כי אתחלתא דפורענותא עדיפא... והרי שעיקר האבל והחורבן הוא ב'תחילת החורבן' - כשפרץ את הגדר הראשון ואף שעדיין לא 'נשרף' כולו... כי מאחר שכבר פרץ את הגדרות שוב אין לו מעצור, ומשם תהא נפילתו רח"ל.

(ישעיה ג טז) והיו מסתכלין בעבירה, וע"י כך נענשו בממוזות עין, וזהו שאמר עיני עוללה לנפשי הוא בסיבת מכל בנות עירי שהם גרמו בנוזקין כנ"ל. וק"ל"ט. עכ"ל. ומכלל זאת נשמע גם להיפך, שהתחזקות בענייני יר"ש מתוך שמירת העיניים, בעמידה איתנה וחזקה על כל

גדרי הקדושה! היא שתחיש לנו את הישועה לזכות ל'ותחזינה עיננו' בשוב ה' לציון ברחמים. מלך רחמן רחם רחם עלינו, טוב ומיטיב הדרש לנו, והראינו בבנינו ושמחנו בתיקוננו^א, ויבנה ביהמ"ק^ב בב"א.

מט. בשנות המלחמה הנוראה נשאל הרה"ק ה'קדושת ציון' מבאבוב זי"ע הי"ד היכן הקב"ה... היאך הקב"ה מעלים עיניו ונותן לרשעים ימ"ש להשמיד להרוג ולאבד את היהודים. השיב ה'קדושת ציון' במשל, ל'בעל בעמיו' שדר בבית גדול רם ונישא, ובסביבות הבית היה חצר עם גינת דשא, בקצה הגינה עמדה חומה להפריד בין הגינה לבין היער שהיה מעבר השני, בו תרמוש כל חייתו יער, אריות וזאבים ודובים ושאר חיות טרף, ותמיד היה האב מזהיר את בנו הילד הקטן לבל יעז לעלות על החומה ולעבור לצד השני פן תתפסנו חיה מסוכנת ותטרף אותו רח"ל, אך כדרכם של ילדים לא שמע הבן לקול אביו, ומפעם לפעם היה מטפס וקופץ לתוך היער והיה האב רץ תיכף ומיד להחזירו בשלום. עד שיום אחד החליט האב לחנך את בנו פעם אחת ולתמיד... התחפש האב לאריה והחל להלך על ארבע ולהשמיע שאגות ארי, וברגע שהניח הילד כף רגלו ביער מיהר ה'אריה' ופער פיו לרווחה ונשך את הילד, הלה נבהל ביותר וזעק בקול אבא, אבא, הצילני נא מיד... כשחזר הבן אל הבית כשהוא פצוע ונשוך פנה אל אביו, ואמר לו, מדוע לא מיהרת להציל אותי מידי האריה, והרי צעקתי אבא, אבא, נענה לו האב, בני יקירי לא היה זה אריה אלא אני בעצמי נשכתי אותך למען תלמד על בשרך שאסור לעבור את הגדר... ובזה השיב ה'קדושת ציון', כי כל הצרות והייסורים אינם באים אלא מידי הקב"ה אשר התחפש ל'אריה', למען נשכיל לילך באורחותיו ולא נתרחק הימנו... ומכאן נלמד עוד, כי כל הצרות באות מחמת פריצת והדילוג מע"ג הגדרות...

נ. וכדרך שהדברים אמורים לעניין בית המקדש הכללי כך הם אמורים לעניין בית המקדש הפרטי – הבית היהודי שם מקום השראת השכינה, שפריצת הגדרים והסייגים מחריבים את 'הבית'. וצריך לדעת כי אי אפשר לגדל בנים יראים ושלמים לה' ולתורתו אלא אם הבית שמור בגדרים וסייגים, שרק אז יש בו השראת השכינה, אך אם מכניסים אל הבית את הכלים האסורים רח"ל אזי ח"ו 'ושב מאחריך' והשכינה מסתלקת מן הבית. ואל יקל לעצמו בהיתר ותירוץ של 'לצרכי פרנסה', שהרי הוא 'משחק' בנפשות צאצאיו. ו'תיקון' ובניין בית המקדש הפרטי הוא על ידי הוספה בגדרי הקדושה. וכך דרש אחד מצדיקי הדור שליט"א בלשון הכתוב (תהילים קמז יג) 'כי חזק בריחי שערך ברך בניך בקרבך' – כאשר מחזק האדם את 'בריחי שערך' ונועל את דלתות ביתו מפני הרוחות הרעות המשתוללות בעולם או אז זוכה הוא ל'ברך בניך בקרבך'...

נא. בספר תפארת בנים (ליקוטי אמרים תפילה, לבעל הדרכי תשובה) מביא פירוש בנוסח התפילה 'והראנו בבנינו ושמחנו בתיקוננו' (והיה לו לומר והראנו בנינו), משל לתינוק שרעב למאכל... והוא בוכה לפני אביו ואמו על גודל רעבונו, אמנם, אמו מנסה להסביר לו שהיא באמצע הכנת המאכל ובישולו, ועוד מעט קט יוגש לפניו מאכלו, אך זה הקטן אינו מבין מה שאמו אומרת לו, ומגביר את בכיותיו עד לשמים, עד שאמו מגביהתו ומראה לו את המאכל המתבשל בתוככי הקדירה או אז יירגע הנער מבכיותו, כך אנו מבקשים מהבורא, אף אם עדיין לא הגיע עת הגאולה, אבל רעבים אנחנו צמאים אנחנו, לישועתך ולישועתנו, אנא, הראנו אז ס'קאכט זיך (שהגאולה מתבשלת – רוקמת עוד וגידים)...

נב. כה אמר הגה"ח רבי אליהו ראטה זצ"ל, לבאר מדוע אומרים אחר תפילת שמונ"ע יהי רצון מלפניך שיבנה ביהמ"ק וכו', מה עניניה לסוף התפילה, אלא, שהוא כעין התנצלות מצד המתפלל, אחר שסיים תפילתו, שבוודאי היה יכול להתפלל יותר טוב, אומרים להקב"ה, הנה צורת התפילה כפי שהיא נראית היום היא בסיבת הגלות המטרידה את לבנו שאין הלב פנוי כראוי לתפילה, ולזה מבקשים שיבנה ביהמ"ק בב"א, ואז נתפלל טוב יותר – ושם נעבדך ביראה.

ישקו העדרים

כה המשיח הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע ממה שנראה נהוג פעמים הרבה בשמחת נישואין, כי יש שענין העמדת החופה וסידור הקידושין נמשך זמן רב, ואינו מתנהל עפ"י ה'זמן' והשעה שנקבע מתחילה, ואפילו כשהחתן כבר עומד תחת החופה, פעמים שיארוך זמן עד שהכלה תבוא (ס'שלעפט זיך), אמנם כל זה רק עוד שלא נכנסה הכלה תחת החופה, אבל ברגע שהכלה נכנסת לחופה כבר נחשב לבזיון אם יאריכו בהכנות, ואז אין מאריכים אלא מיד מקיימים ועושים את הקידושין. כיו"ב, כביכול הקב"ה הוא החתן, וכנסת ישראל היא 'כלה' קרואה בנעימה, על כן, הגם שכבר עבר קציר כלה קיץ ועדיין לא נושענו, אם אנו ניכנס תחת החופה, כלומר נכין עצמנו כראוי לגאולה, ונזעק אל ה' שיושיענו, ונראה לו שאנו כבר מוכנים, כעין הכלה שכבר נכנסה תחת החופה, בוודאי לא יכלים אותנו, אלא מיד יבוא לקדשנו ולגאלנו גאולה עולמית.

מעשה שהיה שה'מגיד מראדין' שהיה נקרא רבי בנימין הצדיק נכנס פעם אל הגה"ק החפץ חיים זי"ע, והח"ח אמר לו, אוי ווי... ר' בנימין, מה יהיה כזאת גלות ארוכה, חשכות גדולה כל כך, מה יהיה. אמר לו ר"ב, אמשול לכם משל, פ"א בעיצומו של חורף קשה יצאו כמה 'בעלי בתים' לדרך הארוכה מביתם אשר בפטערבורג ועד לאודסה, והיא נסיעה שבזמן רגיל אורכת כמה ימים. הם שכרו בעל עגלה נכרי שיקח אותם עם ה'שליטן' (מזחלת שלג) שלו כשבראש שני סוסים בריאים, גם את עצמם הלבישו היטב במעילים טובים וכו'. ובכל זאת על אם הדרך בלילה החלו להרגיש שהם קופאים בקור הנורא, ולכן פתחו את ה'משקה' אשר הכינו מבעוד מועד, הטיבו לבם במשקה ונתחממו עצמותיהם, לא ארך זמן וכולם שקעו בתרדמה עמוקה בהשפעת ה'משקה'. כבר הגיע הבוקר ועדיין הם ישינים, עבר היום כולו - שהרי בימות החורף היום בערבות רוסי' קצר מאוד, וכשהם התעוררו משנתם ונתפקחו משכרון המשקה ראו שהחשיכה שולטת כעת בעולם, מכיוון שכן הבינו שעוד לא נגמר הלילה, ישבו לדבר זה עם זה, שוב התקררו ושוב שתו ושוב נרדמו, והקיצו כשכבר שוב בא על העולם לילה חדש, והמה חשבו שעדיין באותו לילה הראשון הם עומדים, כי לא ראו אפילו פעם אחת שנעשה 'אור' בעולם.

מכיון שכן שטחו תמיהתם ופליאתם לפני בעל העגלה - כזה לילה ארוך, שאינו נגמר, מה אירע בעולם, נענה להם העגלה, שוטי עולם, על איזה לילה ארוך אתם סחים, זה כבר פעמיים בא היום והאור לעולם, אלא שאתם ישנתם שינה עמוקה עד מאוד ולא ראיתם אותו... לכן אתם חושבים שיש רק חושך בעולם.

נענה ר"ב הצדיק, הנה כתיב פסוק נודע (ישעיה כ"א י"ב) 'שומר מה מלילה, שומר מה מליל. אמר שומר אֶתָּה בקר וגם לילה אם תבעיון בעיו, שובו אתיו'. וכה פירשו, אנו עומדים ותמהים לפני הקב"ה מתוך כאב עצום, רבש"ע 'שומר ישראל' - מה מלילה מה מליל - מדוע ליל הגלות הוא כה ארוך, לזה עונה ואמר השומר - אֶתָּה (כבר בא) בוקר, לשון עבר, כבר כמה פעמים בא לו הבוקר והאיר, כמה פעמים כבר הגיע זמן גאולה, אלא שאתם שקעתם בתרדמה, ואחרתם את הבוקר הלזה עד שכבר וגם לילה - שוב החשיך ובא לילה חדש על העולם, וכך בכל פעם שאני מכין את האור אתם ישינים ומפסידים את האור, ומה העצה לזה, אם תבעיון בעיו - כמו שפירש"י שם, אם תבקשו בקשתכם למהר הקץ אז אכן תבוא הגאולה, שובו אתיו - בתשובה, והיינו שעם תפילה על הגאולה יחד עם תשובה נזכה לבוא הגאולה.

ואפשר להוסיף, כי עוד פסוק כתוב בישיעיה (ס"ו) 'על חומותיך ירושלים הפקדתי שומרים, כל היום וכל הלילה, תמיד לא יחשו, המזכירים את ה' אל דמי לכם', ובמצודות כתב, הפקדתי שומרים... יתמידו בבכי ואבל כשומרי החומות שאינם זזים מן השמירה, והוסיף לומר כל היום וכל הלילה כי מנהג שומרי החומות לישן ביום ולא כן המה כי יבכו ויתאבלו ביום ובלילה, עכ"ל. והיינו כדאמרן שישמרו את חומות ירושלים - להמתין לגאולה ולבקש עליה, ולא יפסידו את היום, ומחמת כן יחשבו שיש רק לילה אחד ארוך.

"בליל זה יבכיון וייללון בני"

הננו להודיע על מספרי הטלפון אליהם יהיה ניתן לשמוע
דרשת נהי קינה ומספד ממורדנו
הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א
מיוחד לליל תשעה באב תשפ"ה לפ"ק

מספרי טלפון בארה"ב

קול הלשון:

(718) 906-6444 / (605) 313-6870

Monsey: (845) 678-3337

Lakewood: (732) 806-8199

Los Angeles: (310) 659-8000

Montreal: (514) 667-3599

Toronto: (416) 800-2146

Eretz Yisroel: 03-929-0709

קול מבשר:

(212) 444-1100

Monsey: (845) 414-1100

Monroe & Upstate: (845) 351-1200

ארה"ק : 072-333-3111

פרדס שלמה: (718) 480-5222

קו מיוחד לליל ת"ב:

347-841-7294

מספרי טלפון בארה"ק

קו החבורות

אידיש - 0-723-723-720

לשה"ק - 0-723-723-730

מספר ארה"ב: 605-313-6870

קול הלשון:

אידיש - 03-617-1122

לשה"ק - 03-617-1123

מספר ארה"ב: 605-313-6676

קול הבאר: 073-2-122-100

קול הדף: 02-64-000-22

קוים מיוחדים לליל ת"ב:

02-30-242-31/074-717-2000

0799-2000-40/08-313-6666

South Africa:

115-680-938

שווייץ:

445-087-456

אוסטרליה:

390-216-884

צרפת:

980-091-256

ענגלאנד:

208-191-7000

גבאים המעוניינים לשדר השיעור בליל
ת"ב בבתי מדרשם ניתן לפנות:

geula@kolhl.com

ולכתוב בנושא: שידור של הגה"צ ר"א בידרמן
שליט"א - ולציין שם ביהמ"ד וטלפון אחראי

שיעורים ודרשות בענייני ת"ב משנים קודמות:

ארה"ק: אידיש 0723-723-720 לשה"ק 0723-723-730

קול הלשון: 03-617-1111 | קול הדף: 02-640-00-20

קול הבאר: 073-2-122-100

ארה"ב: 605-313-6870

קול הלשון: (718-906-6444) להקיש 1 - 2 - 6 - 7

ויה"ר שנזכה לראות בנין בית המקדש בתפארתו במהרה בימינו אמן